MASARYKOVA UNIVERZITA
FAKULTA SOCIÁLNÍCH STUDIÍ

Katedra politologie

Obraz české politologie na základě obsahové analýzy politologických periodik

Bakalářská práce

Michal Šindelář

Vedoucí práce: PhDr. Roman Chytilek, Ph.D.
UČO: 182135
Obor: PL – SO
Imatrikulační ročník: 2005

Brno, 2008

Prohlášení o autorství práce

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma ***Obraz české politologie na základě obsahové analýzy politologických periodik***

vypracoval samostatně a použil jen zdroje uvedené v seznamu literatury.

V Brně, 6. 5. 2008 Michal Šindelář

Ráb bych poděkoval vedoucímu mé práce PhDr. Romanu Chytilkovi, Ph.D. za otevřené vedení mé práce a poskytnutí cenných rad a připomínek. Dále bych rád poděkoval Jiřímu Šimonovi za poskytnutí šikovné rady.

Obsah

1. Úvod 5
A. TEORETICKÝ ODDÍL 6
2. Politologie 7
2.1 Vztah společnost – politologie 7
2.2 Lidé a místa 9
3. Česká politologie 12
3.1 Historie a vývoj 12
3.2 Současná česká politická věda 14
3.2.1 Místa 14
3.2.2 Témata 15
3.2.3 Politologická periodika 17
4. Sociální prostor 21
B. EMPIRICKÝ ODDÍL 26
5. Metodologie výzkumu 27
5.1 O použité metodě 27
5.2 Jednotka výzkumu a výběrový soubor 28
5.3 Kódování 30
6. Výsledky 32
6.1 Témata a trendy 32
6.1.1 Obecné tématické kategorie 32
6.1.2 Specifické tématické kategorie 42
6.2 Autoři 45
6.3 Místa 47
7. Závěr 51
8. Seznam zdrojů 53
9. Seznam tabulek, schémat a grafů 54
10. Přílohy 55
11. Anotace a klíčová slova 58

Počet znaků: 65 758

1. Úvod

Tématem této práce v nejobecnější rovině je česká politologie a její povaha. Česká politologie, její aktuální podoba a faktory, které ji do této podoby vymodelovaly, je fenoménem poměrně novým, jehož novodobá historie se začíná datovat počátkem 90. let minulého století, tzn. že ještě nezavršila ani dvě desítky let své existence. Prapůvodní kořeny disciplíny v českém prostředí sice sahají až do dob první republiky, ale veškerá možná kontinuita a návaznost byla zpřetrhána přes dvě generace, což bylo příčinou toho, že se česká politologie po roce 1989 ocitla téměř na zelené louce.

Nyní, téměř po 20 letech budování této disciplíny v českém prostředí, začínají první snahy o reflexi české politologie, což je i primárním cílem této práce. Reflexe a sebereflexe je typickým příznakem moderní doby (sociologickým jazykem - modernity) a je přirozeným doplňkem (či snad dokonce funkčním znakem) různorodých oblastí lidské činnosti moderní doby, mezi které bezesporu zapadá i soudobá politická věda. Jak se taková reflexe provádí? Průmyslové podniky si mohou objednat audit, provést průzkumy spokojenosti a preferencí svých zákazníků popřípadě i zaměstnanců, analyzovat své postavení na trhu atd. Jakým způsobem však reflektovat politologii? Nabízí se řada možností a dimenzí, kam tuto reflexi zacílit. Můžeme politologii srovnávat mezi společenským vědami, mezi dalšími politologiemi v mezinárodním kontextu, v historických epochách. Nebo se můžeme obrátit do nitra samotné disciplíny a sledovat její formy a obsahy, kterých nabývá v různých dimenzích (času, místa, osob, idejí,...).

Tato práce se obrací do nitra české politologie specifickým způsobem za použití netradičního výzkumného nástroje. Ve zkratce řečeno, česká politologie bude uchopena pomocí konceptu *sociálního prostoru* francouzského sociálního vědce Pierre Bourdieua. Tento koncept umožňuje získat zajímavé a obohacující poznatky, které mi budou základem pro ohlašovanou reflexi české politologie. Nedílnou částí této práce,

informačně bohatou a s konceptem sociálního prostoru provázanou částí tohoto výzkumu, je empirický oddíl, který je založen na obsahové analýze českých politologických periodik. Tento empirický materiál je složen z více než 1 500 jednotlivých článků, studií, materiálů a recenzí obsažených v českých politologických periodicích od roku 1994 do současnosti.

Co je potřeba zmínit a podtrhnout, cílem této práce není být univerzálním a všeobsažným výzkumem. Naopak. Povahou a jádrem této práce je jistá partikulárnost a omezenost, která je určena zvolenou strategií výzkumu a především konceptualizací jednotlivých pojmů v následujícím teoretickém oddílu.

Po teoretickém oddílu následuje oddíl empirický. V tomto oddíle jsou analyzovány a prezentovány sebraná data. Primární snahou je představit srozumitelné empirické výstupy v provázanosti s koncepty představenými v teoretické části.

A. TEORETICKÝ ODDÍL

Úkolem teoretického oddílu je práci usadit na konkrétní místo, vyjasnit definice, představit koncepty, obecně vzato rozehnat mlhu kolem pojmů naznačených v úvodu a dát čitateli možnost se plně ve výzkumu orientovat. Ústředními pojmy, které budou na následujících stranách konceptualizovány, se týkají obecně politické vědy, specificky české politologie, konceptů výše zmíněných. Celá konceptualizace bude vedena účelově k tomu, aby dané pojmy byly především funkčně uchopitelné pro potřeby této práce, to znamená, že dané pojmy budou nazírány takovým způsobem, který bude zvýrazňovat společné a propojitelné. Konkrétně se bude například jednat o to, že potencionálně velmi široký pojem *politologie* bude nazřen takovým úhlem pohledu, který osvětlí společné s konceptem sociálního prostoru.

2. Politologie

Začněme povinným základním vymezením politické vědy[1]. Obecně se dá říct, že politologie je věda, která „se snaží o vědeckou analýzu a výklad sociálních jevů" (Cabada, Kubát a kol. 2004: 23). Jinými slovy, věda zabývající se zkoumáním politiky, politického a s politickým spjatým. Naštěstí není předmětem této práce určovat a vymezovat to, co má či nemá politologie zkoumat, důležité pro nás je to, co reálně zkoumá, ale k tomu až v empirickém oddílu.

Mnohem zajímavější aspekty politologie jsou ty, které jsou v souvislosti se změnou a vývojem samotné politologie.

2.1 Vztah společnost – politologie

Od prvopočátků politologie v antice spojených se jménem Platóna a Aristotela se politologie a její rozvoj dá spojit se společenskými krizemi: „kvetla zvláště vždy v krizových dobách: jako filozoficko-kritická reflexe zkušeností s politickým řádem, jenž se stal v dané době problematickým" (Berg-Schlosser a Stammen 2000: 16). Co představuje krize? Krize je rozhodně bod zlomu, vrchol, křižovatka, moment velkého rozhodnutí, změna či selhání zaběhaných institucionálních pořádků atd. Nejčistěji lze krizi vyjádřit dichotomií *buď – anebo*. Jedná se o moment, kdy je nutno se rozhodnout, kterým směrem se vydáme, vpravo nebo vlevo, nebo zda se vůbec vydáme a neřekneme raději *ne*, což nás v pojetí krize navede na zcela odlišnou cestu než kdybychom řekli *ano*. Takovéto kruciální události se v historii odrážely na politické vědě. Politická věda se těmito krizemi zabývala a reflektovala je.

---

[1] Na tomto místě udělám poznámku k použité terminologii. Pojmy politologie a politická věda používám jako synonyma bez významových rozdílů, hlavním důvodem proč se nedržím jen jednoho je stylistická stránka této práce(opakování stále stejných slov). Více k etymologii a různým názvům politologie Berg-Schlosser a Stammen 2000 na stranách 13-14.

Své kořeny politická věda našla v Platónově díle, které bylo kritickou reflexí aténského státu. K přesunu předmětu kritického zkoumání dochází například u Cicera, kdy se pozornost přesouvá od řecké polis k římskému státu a jeho státní praxi. Krize římského státu doprovázená dobytím Říma na počátku pátého století a nastolení státního římského občanství vedlo k dalšímu momentu ve vývoji politické vědy, a to k dílu sv. Augustina. K novému pojetí politické vědy vedou o tisíc let později převratné události. Rozbití celoevropské církevní jednoty protestantským hnutím, první globus, vynález dalekohledu, opuštění geocentrického modelu vesmíru, objevení Ameriky a první obeplutí Země, to vše jsou události, které jsou rozhodujícími momenty ve vývoji společnosti na přelomu 15. a 16.století. Tyto krizové momenty se samozřejmě otiskly v politické vědě, jmenovitě v díle Niccolo Machiavelliho, jako prvního výrazného představitele kvalitativně odlišného politického myšlení od jeho předchůdců. V jeho díle lze nalézt témata do té doby opomíjená a opovrhovaná, o to více však správně cílená a určující pro další vývoj politické vědy. Nové a dosud nevídané krize společnosti vnesly do politické vědy nové a dosud nevídané oblasti zájmu (Berg-Schlosser a Stammen 2000: 16-21).

Průmyslová revoluce, mohutné změny a přesuny ve společnosti, technický pokrok, kapitalismus, vznik národního státu, to vše se opět odrazilo výrazným způsobem v pojetí politologie, tentokráte však i v metodách, které se naučila používat. Rozsáhlé úspěchy, které slavily přírodní vědy, inspirovaly společenské vědy. Společenské vědy měly dosáhnout podobného úspěchu, ale především respektu a vlastní etablace, a to prostřednictvím přebíráním obrazu přírodních věd. Toto přebírání obrazu přírodních věd bylo zosobněno v Augustu Comtovi a jeho pozitivizmu. „Vlastnosti a vztahy v sociálním světě mohou být odhaleny a být vyjádřeny malým počtem abstraktních principů, pomocí zkoumání empirických faktů lze dospět k formulování obecných zákonů, tedy neměnných vztahů posloupnosti a podobnosti mezi jevy" (Keller 2005: 64). V politologii je odraz této společenské krize vyjádřen například v díle

Francouze Alexe de Tocqueville slovy „že úplně nový svět... potřebuje úplně novou politickou vědu"(Berg-Schlosser a Stammen 2000: 24).

Předcházející odstavce neměly za úkol podat přehled historických determinant, které klíčovým způsobem modelovaly politologii. Cílem bylo představit vzájemný vztah politologie a společnosti, popřípadě jejího předmětu, který zkoumá. Tento vztah je reciproký a oboustranně kauzální. Příjemné je, že dokážeme odpovědět, zda bylo v tomto vztahu první vajíčko nebo slepička. Úplně na začátku bylo společenství lidí, které zavdalo prvním myslitelům politické vědy podněty pro kritické uvažování a zkoumání společnosti, politického zřízení, norem atd. Avšak od tohoto momentu je společnost a její politická dimenze v neustále interakci s politickou vědou, ať už nabývala v průběhu historie té či oné podoby. Politické ideje, ideologie, směry, analýzy, popisy, modely, kritiky, které původně vzešly jako reakce na stav společnosti tuto společnost zpětně ovlivňují a pozměňují a zadávají tak vstup pro další kola (nejen) politologických analýz. Co je důležité si uvědomit, je to, že politologie nestojí vně svého předmětu zájmu, ale je se společností a její politickou dimenzí provázána, ovlivňuje společnost a je společností ovlivňována. Existuje oboustranný vztah politologie – společnost, nadneseně řečeno jsou ve vzájemném dialektickém vztahu.

2.2 Lidé a místa

Lidé a místa jsou dalšími relevantními dimenzemi politologie v tomto výzkumu. Lidé, respektive politologové, jsou osobami tvořící politologickou obec, komunitu, produkci, pracoviště, kontinuitu. Politologové mohou fungovat jako samostatné funkční jednotky, avšak častěji jsou sdružení v organizacích či pracovištích, které jsou vyjádřením místa jejich působení. Těmito místy mohou být univerzity a jejich fakulty, odborné ústavy, nadace, spolky. Spíše než o výčet lidí a míst (kterému je ostatně

věnován prostor v empirické části práce) je vhodné se zamyslet nad důležitými vlastnostmi, které lidé a místa v politické vědě mohou nabývat.

Vědecké poznání a jeho produkce je společensky podmíněno (o čem mluvila předcházející kapitola). Tato podmíněnost však samozřejmě nemůže být vztažena přímo na „poznání", ale k politologům jako k lidem. Vědecké poznání je produkováno politology a jejich komunitami a společenská determinace politologické produkce nabývá tří základních forem, prostřednictvím kterých působí:

a. osobnost a povaha vědce
b. věda jako sociální systém
c. společnost jako celek

(Berg-Schlosser a Stammen 2000: 94)

Osobnost vědce je bezesporu klíčovou determinantou, která určuje oblast zájmu politologa. Je třeba rozehnat pochyby o tom, zda je faktor osobnosti člověka ve vztahu k vědeckému poznání společensky podmíněn. Říkám ano, je. Samozřejmě že každý člověk je jistého temperamentu a povahových vlastností, o kterých se dá tvrdit, že je má od přírody. Avšak osobnost vyrůstá také ze socializace a nejen z toho, co dostaneme do vínku v genetickém kódu. Navíc ve vztahu k politologii je třeba si uvědomit jakým dalším způsobem může osobnost politologů ovlivňovat vědecké poznání. Politologická obec se vyznačuje jistými normami a hodnotami, které mohou uzavřít přístup některým typům osobností k možnosti podílet se na politologickém výzkumu a další produkci a činnostem. Není pochyb o tom, že část nedílné podstaty politické vědy tvoří rozsáhlá faktografická základna. Ve spojení s možným přehnaným důrazem na formu více než na obsah pak může být ztížen přístup do politologie jako disciplíny typům osobností, které se vyznačují více spontaneitou a vnímavostí než-li systematičností a soudností. Politologické poznání je potom teoreticky vychýleno takovým způsobem, který odráží (ne)snadnost vstupu různým typům osobností do disciplíny.

V předchozím odstavci bylo již naznačeno, jakým téměř neviditelným způsobem samotná věda může determinovat poznání, které produkuje. Věda jako sociální systém dále působí na produkci vědeckého poznání prostřednictvím norem a zvyklostí, které jsou reprodukovány v síti sociálních vědců. Patrně není možné rozlišit kde končí věda jako sociální systém a kde začíná společnost jako celek determinující politickou vědu.

Přesuňme se z obecné kategorie vědeckého poznání a přistupme ke konkrétnějším pojmům (avšak stále v obecně-analytické rovině). Vědecké poznání v politologii může vykrystalizovat v různé teoretické přístupy, mezi které se typicky řadí historicko-dialektický, empiricko-analytický a normativně ontologický. Aby tyto se tyto přístupy mohly rozvinout, bylo třeba, aby se v politologické komunitě začali shlukovat podobně smýšlející lidé se podobnými zájmy a přístupy. Takto se na základě blízkosti a podobnosti vytvořily dílčí jednotky politologické komunity se specifičtějším zaměřením oproti ostatním. I touto logikou lze vysvětlovat povahu a původ míst v politické vědě. „Na základě diferenciace vědeckých přístupů se často mluvilo o politickovědeckých „školách" ve Spolkové republice: o „freiburské", „mnichovské", „berlínské" nebo ‚marburské". Žádná z těchto takzvaných škol se ovšem na delší dobu nijak rigidně neuzavřela."(Berg-Schlosser a Stammen 2000: 30).

Spojíme nyní pojem lidé a pojem místa v jedno za použití konceptu sítě:

„Sítě jsou sestavy tvořené nezávislými uzly, mezi nimiž může být střídavě navazováno a opět rušeno spojení. V případě sítí působících ve společnosti jsou uzly tvořeny jednotlivci či skupinami a spojení mezi nimi může mít podobu vztahů mocenských, ekonomických, informačních, ale též jen čistě sociálních..." (Keller 2005: 397-398)

Nyní si už jen ve zkratce uveďme, že uzly sítě budeme rozumět místa v české politologii vyjádřená jednotlivými pracovišti. Vzruchy a spojení mezi uzly obstarávají jednotliví politologové (kteří samozřejmě tvoří i uzly).

3. Česká politologie

Předmětem této práce je specifický výsek české politologie. Na tomto místě bude česká politologie nejprve obecněji popsána ve svém vývoji, specificích polistopadového vývoje, tématech jejího zájmu a jiných oblastech. Závěrem této kapitoly bude předloženo jasné vymezení té části české politické vědy, která se stala objektem empirického zkoumání této práce.

3.1 Historie a vývoj

V české politologii můžeme rozlišovat dvě období, kdy politická věda procházela vývojem a formovala se. Prvním z nich je meziválečné období. Jak bylo výše pojednáno, obraz politické vědy je formován stavem společnosti, především potom oddělujícími momenty ve vývoji společnosti. Během první republiky bylo výraznou determinantou povahy poltické vědy budování českého politického národa. Pod deštníkem budování československého státu, čechoslovakismu, jeho nového demokratického státního zřízení a nemocí a překážek s tím vším spojenými, se formuje meziválečná politologie. Témata, která zkoumá vskutku reflektují změny ve společnosti, jak dokládají i názvy dobových publikací. Například T.G. Masaryk *Demokracie a politika, Cesta demokracie*, Edvard Beneš *Politické stranictví* a další. Ve třicátých letech se potom pozornost české politologie přesouvá k pozici Československa ve střední Evropě a jeho možného setrvání jako ostrova demokracie mezi autoritářskými a totalitními režimy (Holzer, Pšeja 2002: 226-227).

Nezpochybnitelným mezníkem ve vývoje české politologie je bezpochyby nastolení komunistického režimu a jeho 40leté trvání. Dochází k dalším převratným změnám ve společnosti, které zasahují až do těch nejzazších koutů Československa. Je zrušeno soukromé vlastnictví, nastolena beztřídní společnost, rozmetena buržoazie, socialistický lid se

hrdinně staví na odpor imperialistickým mocnostem a svou usilovnou prací buduje světový mír. Takovéto zásadní změny ve společnosti se logicky odrazily i na obrazu politické vědy. Pokud se připomene slova Ferdinanda Tonniese z kapitoly 2.1 „že úplně nový svět... potřebuje úplně novou politickou vědu" je pouze přirozené, že došlo ke zcela novému pojetí politologie. Stará politická věda byla zavržena jako „buržoazní pavěda" a byla nahrazena vědeckým komunismem a světonázorem zvaným Marxismus-Leninismus. Tato katedrální rošáda v politickovědecké oblasti přesně dokládá logiku dialektiky vztahu společnost-politologie.[2] (srov. Holzer, Pšeja 2002: 228-229)

Co se týče dalšího vývoje politologické disciplíny v české kotlině tak lze označit období komunismu jako hluchoněmé období české politologie, neboť se marxismus-leninismus ukázal jako slepá ulička a na další vývoj politologie jako vědy měl pouze regresní efekt. Po pádu komunismu v listopadu 1989 byl vědeckou komunitou vědecký komunismus zavržen a nadále se na něj nenavazovalo, naopak, jeho vyznavači dostali sociální distanc v politické vědě. Jako důležité období se pro českou politologii 90.let jevila prvorepubliková politologická činnost. Bohužel snahy navázat narážely na překážky v podobě nulové personální kontinuity s tímto obdobím. Jiným důležitým faktorem, který nedovolil navázat na politologii první republiky, byl již mnohokrát zmíněný fakt, že politologie je odrazem společnosti, a společnost v 90. letech byla již jinou společností než tou prvorepublikovou. Česká politologie stála tedy na začátku 90.let na zelené louce, kde se teprve měla etablovat jako moderní společenskovědní disciplína.

[2] V rámci jednoduššího výkladu opomíjím momenty vývoje politické vědy v letech 1945-48 a roku 1968, jejichž vliv na dnešní politologii je pouze marginální až zcela zanedbatelný.

3.2 Současná česká politická věda

Listopad 1989 a pád železné opony byl dalším kritickým momentem určující vývoj a podobu politické vědy. Tento zlomový okamžik vedl k tomu, že česká politologie opustila světonázor marxismu-leninismu a začala se formovat jako moderní společenskovědní disciplína po vzoru západních věd. Tento přerod byl samozřejmě spojen i se zásadní personální obměnou politologické obce. Cílem této kapitoly nebude poskytnout ucelený přehled vývoje novodobé české politologie, vzhledem k účelům této práce bude kladen zřetel především na pracoviště, témata zájmu politologů a arény zkoumaných témat ve formě politologických periodik.

3.2.1 Místa

Mezi první místa budování politologie po roce 1989 patří Brno. Na právnické fakultě Masarykovy univerzity (dále jen MU) je politologie pěstována z pohledu ústavního práva na katedře ústavního práva a politologie. Mezinárodní politologický ústav MU představuje vědecké pracoviště založené již roku 1990 se zaměřením na výzkumnou, publikační a konferenční činnost. Rychle se rozvíjejícím centrem politické vědy je Fakulta sociálních studií s Katedrou politologie, Katedrou mezinárodních vztahů a evropských studií a Institutem pro srovnávací politologický výzkum. Těmito pracovišti je také vydávána (dnes již) řada politologických periodik. Jedná se o Politologický časopis, Evropská volební studia, internetové periodikum Rexter.cz a Středoevropské politické studie. Všechna tato pracoviště i periodika jsou víceméně personálně propojena.

Dalším centrum poltické vědy se nachází v Olomouci. Politologie je zde pěstována na dvou místech Univerzity Palackého. Na Právnické fakultě funguje Katedra politologie a společenských věd a na Filozofické fakultě Katedra politologie a evropských studií.

Novým dynamicky se rozvíjejícím centra politologického bádání se v posledních letech stala Plzeň. Na Západočeské univerzitě v Plzni se od roku 2002 pěstuje politická věda, nyní na Katedře politologie a mezinárodních vztahů.

Posledním velevýznamným centrem české politologie je město Praha. V Praze můžeme identifikovat tři klasická těžiště politologie. Prvním z nich je Vysoká škola ekonomická (VŠE). Politologii se na VŠE věnuje Katedra politologie a Středisko mezinárodních studií Jana Masaryka. V Praze taktéž sídlí Česká společnost pro politické vědy, která vydává Politologickou revue. Na Karlově univerzitě najdeme hned tři centra politické vědy. První se nachází na Filozofické fakultě a je jím Ústav politologie. Na Právnické fakultě sice není politologické bádání institucionalizováno, avšak působí zde řada publikujících odborníků z politické vědy. Třetím místem na Karlově univerzitě je Fakulta sociálních věd. V rámci Akademie věd se politologický výzkum realizuje pod Sociologickým ústavem AV. Dalším politologicky aktuálním místem je Ústav mezinárodních vztahů. (Cabada, Kubát a kol. 2004: 39-42).

Zeměpisně tedy můžeme lokalizovat čtyři centra politické vědy v České republice. Brno, místo, kde můžeme nalézt rozvětvenou funkční diferenciaci, avšak vše je nějakým způsobem personálně a institucionálně sjednoceno a propojeno. Praha na druhou stranu představuje místo také s funkční diferenciací, avšak provázanost je již nižší. Olomouc a Plzeň potom představují vzhledem k publikační kapacitě doplňkové politologické centra.

3.2.2 Témata

Teoretické rozvržení a zmapování dominantních oblastí českého politologického výzkumu nám bude užitečné při srovnávání v empirickém oddílu. Jaké témata tedy dominují popřípadě dominovaly české politologii? Je užitečné si uvědomit, že česká politická věda začátkem 90.let měla

před sebou celou šíři možností výběru témat bádání, neboť neměla na co navazovat a co rozšiřovat. Stála před úkolem budovat sebe samu. Do toho samozřejmě intervenovaly společenské podmínky (typicky tranzice), česká politologie a její obraz byl tedy utvářen dvěma podstatnými faktory. Ke vztahu společnosti a politické vědy bylo řečeno již postačující kvantum informací, obraťme se raději k faktoru „zelené louky". Čeští političtí vědci raných 90.let stály před úkolem zaplnit prázdný prostor, tudíž měli celkem volnou ruku při výběru témat, pravděpodobně byli však ovlivnění společenskými podmínkami a stejně byl jejich zájem usměrněn k tématům reflektujícím společenské události. Hypotézou k ověření však je, zda bylo spektrum témat k bádání v 90.letech spíše širší nebo naopak úžeji vymezené.

Cabada vyjmenovává dominující témata politologického bádání 90.let takto: *transitologie, vývoj stranických systémů a politických stran, teorie demokracie, komparace politických systémů a mezinárodní vztahy* (Cabada, Kubát a kol. 2004: 39).

Více informací o politologických tématech podávají Holzer a Pšeja roku 2002. Mezi hlavní témata zařazují *transitologii a zkoumání konsolidace*. Tranzitologii byla věnována nižší pozornost v raných 90.letech, avšak s postupem času je téma stále častějším. Povinným tématem každé národní politologie se stává národní politický systém, v tomto případě *politický systém České republiky*. V úzké návaznosti na politický systém je dále zkoumán *stranický systém České republiky*. *Evropská integrace* byla zkoumána zprvu více na úrovni politické filozofie, avšak s námluvami České republiky a Evropské unie se výzkum přesouvá více ke konkrétním aspektům vztahu ČR – EU. *Bezpečnostní studia* (security studies) se zabývají českými národními zájmy a jejich pozicí v mezinárodním kontextu. *Moderní česká a evropská historie* patří k častým badatelským tématům zejména v Praze a Olomouci. *Komparace politických a stranických systémů* si získává přídomek nejprogresivněji rozvíjející se oblasti zájmu. Posledním výrazným tématem české politologie *politický extremismus a radikalismus*, kdy se teoretické bádání

v této oblasti propojuje s praxí za účelem prevence narušení sociálního smíru (Holzer, Pšeja 2002: 234-235).

Další přehled o tématickém směrování badatelského zájmu české politologie poskytují opět Holzer s Pšejou roku 2007:

„Pokud se podíváme na vlastní tematický rejstřík české politologie ve smyslu aktuálních trendů, pak v porovnání let 2001 a 2005 největší narůst zájmu zaznamenáváme jednak u voleb a volebních systémů, jednak u státní správy, veřejné, regionální a komunální politiky. Jako aktuální „favorité" české politologie (kromě zmíněných) nyní ve světle provedené ankety vystupují česká politika (jediné téma, které uvedla všechna oslovená pracoviště), dále politická teorie, komparativní politologie, politické strany a zájmové a nátlakové skupiny, mezinárodní vztahy a areálová studia. A naopak: stranou zájmu české politologie zůstává metodologie politologie (jediným pracovištěm, které zde avizuje badatelský zájem, je FSS MU), dále politická filosofie a dějiny politických idejí (!?) a především pak interdisciplinárně definované subdisciplíny, konkrétně sociologie politiky a politická ekonomie.“ (Holzer, Pšeja 2007: 65)

Toto je stručné popsání témat bádání české politologie.

3.2.3 Politologická periodika

Odraz obrazu české politické vědy lze hledat (popřípadě konstruovat z) v politologické produkci. Nejvíce dynamickým polem politologické publikace jsou politologická periodika. V České republice první politologicky zaměřené časopisy začaly vycházet již roku 1994 a od té doby počet vydávaných titulů narůstá. Suma obsahů politologických periodik nám tak může pomoci zkonstruovat tématický a snad i jiný obraz české politologie.

Politologický časopis

Čtvrtletník Politologický časopis / Czech Journal of Political Science je prvním vědeckým recenzovaným politologickým periodikem vycházejícím v České republice. První číslo časopisu vyšlo v roce 1994. Časopis nabízí reprezentativní platformu pro prezentaci výsledků původního politologického výzkumu, a tím se významně podílí na konstituování politologie jako vědecké disciplíny a na jejím etablování v rámci ostatních sociálních věd. Časopis přináší studie, články, recenzní stati, diskusní příspěvky, recenze a informace o dění v politologické obci. Texty mohou být v českém, slovenském nebo anglickém jazyce. Tématicky zahrnuje oblasti politické filosofie a teorie, komparativní politologie, politické sociologie, analýzy policy, evropských studií, mezinárodních vztahů, či bezpečnostních studií[3]. Časopis je vydáván Mezinárodním politologickým ústavem Masarykovy univerzity v Brně. Na základě svého rozsahu a periodicity jej lze považovat za jeden ze dvou z nejvýznamnějších politologických časopisů českého prostředí.

Politologická revue

Politologickou revue můžeme považovat za pražský protipól k brněnskému Politologickému časopisu. Revue je rovněž vydávána od roku 1994, avšak pouze s půlroční periodicitou. V časopisu je poměrně velký prostor věnovaný recenzím nových knih. Vydavatelem Politologické revue je Česká společnost pro politické vědy se sídlem v Praze.

Politika v ČR

Politika v ČR je dnes už mrtvým časopisem. Periodikum začalo vycházet roku 1997 s dvouměsíční periodicitou. Jeho tématickou náplní byl pravidelný rozbor, jakýsi report z české politické scény. Jeho strukturu tvořily 4 oddíly, první z nich věnovaný politickému systému, druhý

[3] Text převzat od vydavatele Politologického časopisu; http://www.iips.cz/index.php?show=001022001

politickým stranám, třetí zahraniční politice a čtvrtý hospodářské politice. Časopis kvůli finančním důvodům nejprve změnil svou formu a posléze zaniknul. Poslední ročník je 2003 (ročník 2002 však nebyl realizován).

Středoevropské poltické studie

Elektronický recenzovaný čtvrtletník "Středoevropské politické studie" je projektem Mezinárodního politologického ústavu Masarykovy univerzity v Brně. Časopis vychází od roku 1999 čtyřikrát ročně, resp. od roku 2002 třikrát s letním dvojčíslem a je orientován na moderní politiku v Evropě, přičemž jeho avizovaná středoevropská dimenze má vyjadřovat specifickou zkušenost jeho zakladatelů s fenoménem politiky a její odbornou reflexí. Spojení středoevropská studia tedy nepostihuje obsah, nýbrž naznačuje východiska a autorskou perspektivu. Metodologicky se časopis, jako politickovědní periodikum s interdisciplinárními přesahy, profiluje převážně v rámci empiricko-analytického paradigmatu. Tematicky jsou preferovány texty z oblasti komparativní politologie, evropských studií a zahraniční a bezpečnostní politiky. Struktura časopisu zahrnuje původní studie a odborné statě, kratší komentáře a recenze[4].

Politics in Central Europe

Časopis zaměřený na všechny dimenze politiky ve střední Evropě. Záměrem časopis je vycházet 2x ročně. Každé číslo je tématicky zaměřeno, standardně obsahuje i recenze esejů a nových knih. Jeho vydavatelem je Katedra politologie a mezinárodních vztahu Západočeské univerzity v Plzni.

Evropská volební studia

Evropská volební studia chtějí ztělesňovat specializovaný odborný časopis zaměřený na problematiku voleb, volebních systémů, volební geografie, volebních kampaní, metod jejich výzkumu i konkrétní analýzu. Projekt Evropská volební studia je zpracováván v rámci Výzkumného záměru

[4] Text je převzat z www stránek časopisu; http://www.cepsr.com/projekt.php

Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky „Politické strany a reprezentace zájmů v soudobých evropských demokraciích". Institucionální podporu časopisu zajišťuje řešitel výzkumného záměru, Institut pro srovnávací politologický výzkum Fakulty sociálních studií Masarykovy univerzity[5]. Časopis vychází od roku 2006 s půlroční periodicitou.

Rexter.cz

Recenzovaný odborný on-line časopis REXTER uveřejňuje odborné texty zaměřené na oblast radikalismu, extremismu a terorismu, a přispívá tak k rozvoji sociálněvědního (zvláště pak politologického) výzkumu, který se týká vztahu různých forem demokracie a jejich kritiků anebo nepřátel. Časopis Rexter vydává Centrum pro bezpečnostní a strategická studia, o.s. ve spolupráci s Katedrou politologie FSS MU a Oddělením Bezpečnostních a strategických studií FSS MU. Časopis Rexter vychází 2x ročně - zpravidla 1. května a 1. listopadu[6].

Proč byl předložen seznam politologických časopisů právě v tomto složení? Proč se v něm dané tituly nacházejí a jiné v něm chybí? Hlavním měřítkem bylo to, aby se skutečně jednalo o *politologické* časopisy, aby lidé do nich přispívající a časopisy vedoucí byly uznávanými odborníky v oboru. Z tohoto důvodu se do předkládaného seznamu nedostalo periodikum Revue politika, neboť lidé podílející se na obsahu časopisu svými příspěvky pocházejí z různých oblastí a oborů, a nejedná se tudíž o *politologický* časopis. Stejně tak v tomto periodiku nejsou příspěvky podrobeny recenznímu řízení.

Těchto šest politologických periodik mi bude empirickým základem pro popis české politické vědy v empirickém oddílu. Společenské změny a jejich reflektování politickými vědci a vývoj samotné české politologie se odrazí v obsahu politologických periodik.

---

[5] Text je převzat od vydavatele; http://ispo.fss.muni.cz/editorial
[6] Text je převzat z www stránek časopisu; http://rexter.cz/about.aspx

4. Sociální prostor

Koncept sociálního prostoru mi bude analytickým nástrojem pro uchopení české politologie a jejímu popisu prostřednictvím sesbíraných dat. Než přistoupím k samotnému popisu konceptu, seznámíme se některými hlavními myšlenkami se sociálním prostorem spjatými.

P. Bourdieu (autor konceptu) klade důraz na vztahové pojímání skutečnosti namísto pojímání substancialistického. Všeobecně rozšířené substancialistické myšlení Bourdieu popisuje slovy: „substancialistické myšlení, které chápe činnosti a záliby, příznačné v určité době pro určité jedince nebo pro určité skupiny v určité společnosti, jako substanciální vlastnosti vepsané jednou provždy do biologické – nebo kulturní – *podstaty*" (Bourdieu 1998: 12). Upozorňuje na to, že když srovnáváme bez identifikování kontextů a *vztahů*, můžeme se jednoduše dopustit zásadních omylů: „hledat přímou rovnocennost rysů pojímaných izolovaně - ať už rysů názvem identických (například pěstování golfu ve Francii i v Japonsku), nebo na první pohled různých, ale funkčně či technicky rovnocenných je omyl, který může vést k tomu, že ztotožníme vlastnosti strukturálně odlišné nebo odlišíme vlastnosti strukturálně totožné... ... odlišnost, totiž určitá povaha jednání a způsobů, považovaná většinou za vrozenou (mluví se o přirozené odlišnosti), je ve skutečnosti jen *diference,* odchylka, distinktivní rys, prostě *vztahová* vlastnost, která existuje jedině ve vztahu a skrze vztah k vlastnostem jiným"(Bourdieu 1998: 13).

Cílem této práce je vyhnout se právě substancionalistickému pojímání skutečnosti, proto je politická věda uchopována ve vlastnostech ve vztahu k veličinám, které ji modelují a jsou s ní ve tvořivém vztahu. Tyto vztahy jsou realizovány a nacházeny právě v *sociálním prostoru*. Sociální prostor je chápán jako struktura diferencí, které lze pravdivě postihnout jedině tehdy, jestliže stanovíme princip, který ony diference objektivně zakládá (Bourdieu 1998: 38). Bohužel není v možnostech tohoto materiálu komplexně postihnout celý sociální prostor české

politické vědy, avšak díky jistému zúžení zájmu se mi podaří aplikovat tento koncept na empirický materiál.

Nyní se pokusím navrhnout obecný model sociálního prostoru politické vědy v českém prostředí.

Schéma č. 1 – Sociální prostor české politické vědy

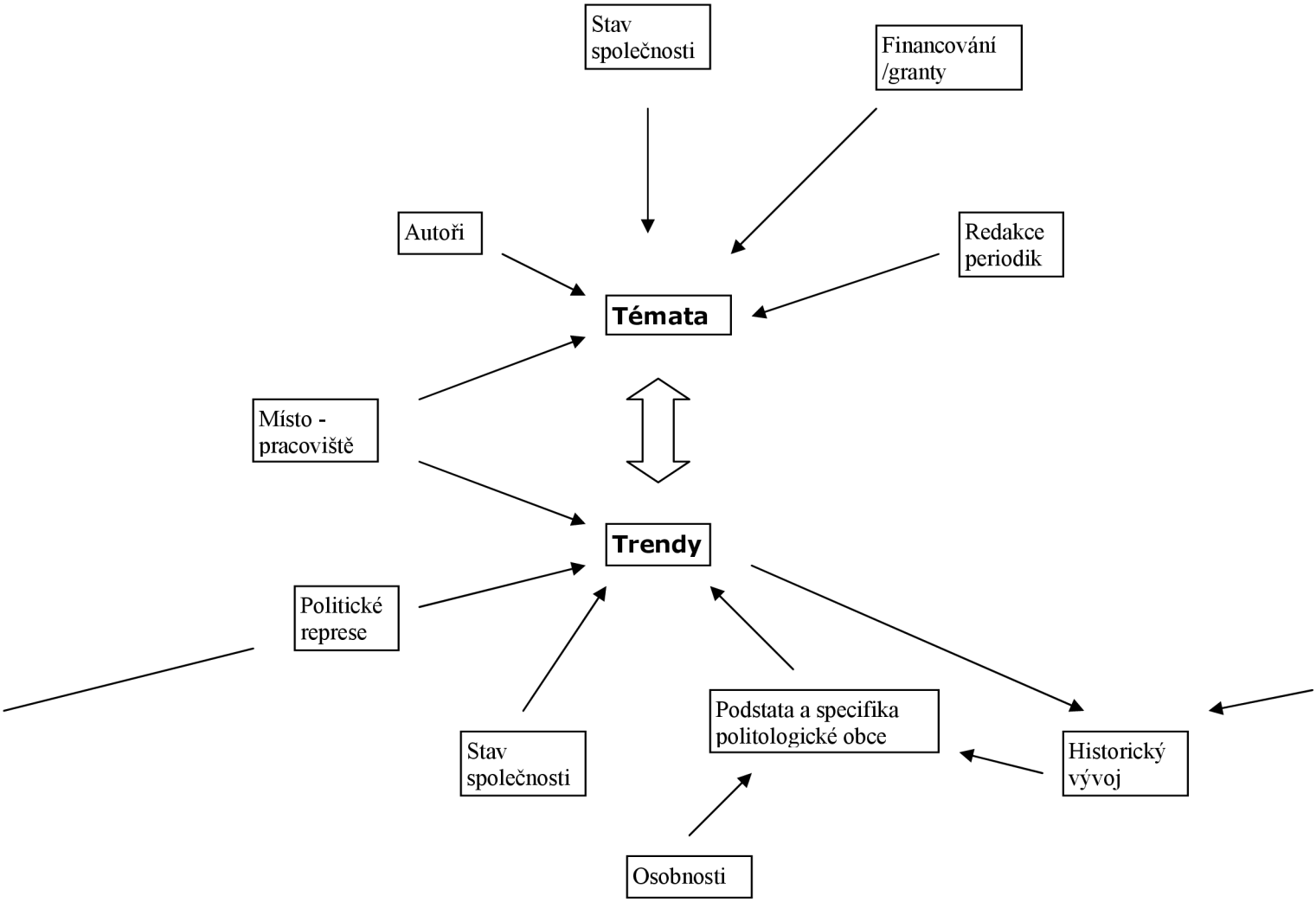

Pomocí tohoto schématu se budu snažit popsat českou politologii. Jak je vidět, v centru se nachází vztah témat a trendů. Tato dvojice tvoří ústřední charakteristiku politologie v mém pojetí. Témata i trendy

představují dvě substance, jejichž vztah a vazba je pro mne ústředním motivem.

Témata pro mne představují určující obraz disciplíny, kdy jsou empiricky ověřitelnou krystalizací vývoje politologické disciplíny.
V tématech se zrcadlí suma vlivu všech intervenujících proměnných, které jsou popsány níže. Pro tuto substanci můžeme určit několik měřitelných vlastností. První z nich je časové zařazení. U každého tématu lze snadno identifikovat, kdy se prostřednictvím publikací či konferencí stalo objektem zájmu politologů. Stejně tak lze vysledovat, kterými politology je dané téma syceno a budováno. S osobami politologů bádajících v daném tématu je potom spojena další proměnná, a tou je pracoviště, respektive místo působiště politologa. A konečně, velmi důležitá vlastnost každého tématu je jeho postavení mezi ostatními oblastmi politologického zájmu. Toto vzájemné postavení různých témat potom zakládá existenci *kategorií*, ve kterých jsou potom témata klasifikována.

Trendy, i přes to, že jsou organicky propojeny s tématy, představují substanci zcela jiné povahy. Co je třeba zdůraznit hned na začátku, na rozdíl od témat jsou trendy vyloženě konstruktivistické povahy, tzn. že je lze zkoumat jen nepřímo a usuzovat na ně přes různé prostředníky. Trendy budu pojímat tak, že objektivně neexistují a že je třeba je prvně zkonstruovat, aby nám posléze pomohly reflektovat obraz české politologické disciplíny. Bohužel nemohu předložit seznam vlastností trendů, budu tedy zatím pracovat pouze s hypotetickými vlastnostmi, které trendy teoreticky mohou nabývat. Pokud budu definovat trendy ve vztahu k tématům, pak lze pomocí časové osy hledat trendy v silném či slabém postavení jednoho tématu ku ostatním. Konkrétně se bude jednat o hledání jakési „módnosti" témat, která bude charakterizována nástupem s vysokým „hits per year", tím mám na mysli, že téma bude častým motivem zájmu politologů. Stejně tak lze teoreticky vysledovat i ústup tématu, kdy na časové ose bude ubývat publikací, příspěvků, recenzí apod. k danému tématu. V další rovině lze sledovat trendy v relativním měřítku, kdy budeme hledat, zda-li ústup či nástup tématu byl spojen

s poklesem či zvýšením zájmu o jiné téma, a takto identifikovat vztahový trend mezi tématy či celými kategoriemi témat.

Nyní k dalším prvkům ve schématu podle abecedního pořádku. V pojmu *autoři* se má odrážet skutečnost, že výběr tématu k bádání odráží také osobní preference jednotlivých politologů. Tato množina se částečně kryje s množinou osobností. Proměnná *financování/granty* odráží ten fakt, že výběr témat, které se dostanou ke zpracování formou výzkumu může být zásadně ovlivněn tím, zda bude projekt financován. V českém prostředí, kdy se v 90.letech ekonomika nacházela v transformačním obdobím, existovaly jen limitované finanční zdroje pro politologický výzkum, a to převážně pocházející ze strany státu. Připomeňme například problematickou existenci časopisu Politika v ČR, pro který se stala otázka financování osudnou. Další problematikou je například přidělování grantů ze strany státu, kdy dochází k zajímavé situaci, že si předmět studia vybírá a vyjednává výzkumy, které o něm budou realizovány (Holzer, Pšeja 2002: 235). Vliv této proměnné by se začal oslabovat ve chvíli, kdy by byla k dispozici rozličná síť možností financování politologické činnosti jak ze státního, ale především i ze soukromého sektoru.

Postupme dál v abecedě a pojednejme *historický vývoj* jako modelující proměnou politické vědy. V českém kontextu se jako nejvýznamnější událost této proměnné skrývá výše pojednané období komunistické vlády, které mělo pro dnešní politologii zcela určující tlaky. Historický vývoj byl důvodem toho, že se česká politologie ocitla na zelené louce po roce 1989, a tímto byl významně určující jak pro povahu zkoumaných témat, tak i pro trendy v politické vědě. Podle diagramu však historický vývoj nepůsobí na ústřední témata a trendy přímo, ale zprostředkovaně přes *podstatu a specifika politologické obce*. Tento pojem označuje jen stěží empiricky uchopitelný koncept, jedná se o jakousi velmi obecnou proměnou, která může nabývat různých forem a podob. Do jisté (a možná i značné) míry se může překrývat i s ústředními prvky schématu, tématy a trendy. Další proměnnou, která intervenuje do podstaty a specifičnosti politologické obce jsou *osobnosti*. V českém

prostředí se jedná především o politology, kteří se věnovali politické vědě během komunistické vlády v zahraničí a po roce 1989 se vrátili do České republiky, aby pomohli budovat disciplínu. Samozřejmě se jedná i o další osobnosti pocházející z domácí scény. Tato množina se do určité míry kryje s množinou autorů.

Tímto se mi rozpadl abecední pořádek pojednávaných proměnných, nad čím nebudeme truchlit a přejdeme ke *stavu společnosti*. Při koncipování této proměnné jsem uvažoval především období tranzice jako specifického stavu společnosti, který se odrazil v tematice politologického badání. Vzhledem k tomu, že je politologie vědou odrážející stav společnosti, tak změny v jejím stavu logicky ovlivňují i trendy politologického bádání. Od stavu společnosti je jen kousek k proměnné *politické represe*. Tato proměnná byla zařazena především kvůli zkušenosti politické vědy z období komunismu. Za touto množinou stojí obecná hypotéza, že pro rozvoj a fungování politické vědy je potřeba demokratické společnosti a státního zřízení.

Předposlední, jako kdyby interní proměnnou, jsou *redakce politologických periodik*. Tato množina se překrývá s autory, osobnostmi a obecně s podstatou a specifičností politologické obce. Proměnná redakce periodik slouží speciálně k teoretickému doplnění této práce. Politologická periodika, která se dostávají ke svým čtenářům, podrobují všechny potencionální příspěvky (anonymnímu) recenznímu řízení, ve kterých se mohou projevovat tématické preference členů redakce a tím může být ovlivněna celková tématická skladba. Tato proměnná je teoreticky empiricky uchopitelná, avšak je jen velmi nepravděpodobné, že by výzkumník dokázal nasbírat relevantní empirický materiál k výzkumu v této oblasti.

Konečně se dostáváme k proměnné *místo-pracoviště*, o které budeme zatím spíše spekulovat. Jak bylo výše zmíněno, politologická pracoviště (místa) se časem mohou tématicky či svou teoretickou orientací odlišovat od zbytku politologické komunity. Takováto diferencovaná místa pak mohou mít vliv jak na trendy, tak na témata.

Jedním z cílů empirického oddílu této práce bude i ověření obecné hypotézy, zda existují na české politologické mapě takováto diferencovaná místa.

Na závěr několik obecných poznámek k předloženému schématu. Vztahy naznačené šipkami nejsou jedinými možnými způsoby intervence. Daný model bych spíše pojímal jako neuronovou síť, kde každá jednotka je spojena s ostatními. Mezi některými jednotkami jsou spoje obnovovány častěji a výrazněji, mezi dalšími zase méně. Je ovšem bez pochyb, že v modelu nestojí žádná jednotka osamoceně jako čistá intervenující proměnná. V modelu neustále působí zpětné vazby a vytváření nových spojů. Bohužel není v technických možnostech prezentace tohoto materiálu takové znázornění předvést, proto jsem se uchýlil ke schematickému zobrazení výše.

Vzhledem ke komplexitě modelu a povaze nasbíraného empirického materiálu není možné se věnovat v následujícím oddíle celistvé analýze předloženého modelu. Proto dojde k redukci modelu na sledování vybraných proměnných a jejich vztahů. Pozornost bude zaměřena na proměnné *autor, místo, témata, trendy*. Více již v druhé části této práce.

B. EMPIRICKÝ ODDÍL

Nedílnou částí této práce je provedený empirický výzkum, při kterém byly zpracovány politologické periodika vycházející v ČR od roku 1994 do současnosti (začátek 2008). Cílem empirického oddílu je seznámit čtenáře s metodologickou stránku výzkumu, s jeho silnými stránkami ale taktéž s jeho slabinami, prezentovat výsledky formou podrobné analýzy sesbíraných dat a v neposlední řadě propojit empirický materiál s teoretickou částí této práce, především potom s konceptem sociálního prostoru.

5. Metodologie výzkumu

5.1 O použité metodě

Použitou metodou k provedení výzkumu se stala obsahová analýza. Obsahová analýza je metodou vypůjčenou z kvantitativního výzkumného paradigmatu. Tato metoda je typickým zástupcem nevtíravých metod výzkumu, tzn. že nevstupuje do interakce se zkoumanými proměnnými a neinterferuje do předmětu výzkumu. Nejobecnější definice obsahové analýzy může znít takto: „Obsahová analýza je kvantitativní, objektivní analýza sdělení jakéhokoliv druhu. Obsahová analýza se může zabývat právě tak obsahem sdělení, jako jeho formou, autorem i adresátem takového sdělení" (Disman 1993: 168). V sociálněvědním výzkumu bývají těmito sděleními nejrůznější dokumenty. Může se jednat o analýzu novin, korespondence, literatury, výzkumných zpráv, výčet možných sdělení k analýze má velmi široké hranice. Obsahová analýza nám obecně umožňuje sledování trendů a společenských změn, neboť nám zprostředkovává přístup do různých časových období a srovnávání sledovaných proměnných v těchto úsecích. Jinou velkou výhodou je velice nízká nákladnost pojednávané metody. I s velice nízkými finančními, časovými a dalšími náklady nám umožňuje přístup k velice relevantnímu a vypovídajícímu empirickému materiálu (Disman 1993: 174).

Jako kvantitativní metoda slouží obsahová analýza k ověřování teorie. V případě této práce se pomocí této metody bude empiricky ověřovat koncept sociálního prostoru české politologie.

5.2 Jednotka výzkumu a výběrový soubor

Součástí výzkumného projektu v kvantitativním paradigmatu musí být definice jednotky analýzy. Jednotky analýzy mohou nabývat různých forem, pro tento je jednotka analýzy definovaná svým rozsahem. Konkrétně byly do výběrové souboru zahrnuty tyto jednotky: studie, články, statě, diskuse, recenze a recenzní statě, materiály. Nebyly zahrnuty zprávy z konferencí a informace.

Z jednotek výzkumu se potom skládá výběrový soubor. Na výběrový soubor v tomto výzkumu se lze dívat pod dvěma úhly pohledu. Pokud budeme brát jako zkoumanou populaci výše uvedený výčet politologických periodik, pak disponujeme daty za téměř celý základní soubor a můžeme počítat s téměř jistou reprezentativitou[7]. Toto je vcelku ideální stav, kterého může sociální vědec dosáhnout, kdy nemusí generalizovat z výběrového na základní soubor a zabývat se statistickou chybou a konstrukcí vzorku.

Na druhou stranu, pokud budeme uvažovat za zkoumanou populaci českou politologickou scénu, pak disponujeme jen velmi dílčím a pravděpodobně vychýleným souborem. Je v podstatě jen metodologicky velmi těžké uvažovat celou politologickou scénu jako zkoumanou populaci, neboť hned na začátku bychom narazili na komplexní problém definice politologické scény. Při tomto definování by muselo dojít na určování prvků, které do populace patří a těch, které do populace nepatří. Otázkou je, do jaké šíře by se konečná definice (ne)rozvinula. Každopádně konstruování takovéto definice je rozhodně hrdinský úkol, který by stěží kdekdo zvládnul. Dalším problémem by se našemu potencionálnímu hrdinovi stala otázka výběru zkoumaného vzorku a jeho metodologické uchopení. Co by do něj patřilo? Konference, časopisy, knihy, výzkumy, vyučované předměty, habilitace, platy? Pokud bychom nazírali vlastnosti nashromážděných dat tímto způsobem, pak musíme konstatovat, že naše

[7] Bohužel chybí mezi sebranými daty některá vydání periodik, která se nepodařila autorovi zajistit.

data jsou v lepším případě dílčí, v horším snad alespoň něco vypovídající. Proto se budeme držet prvního úhlu pohledu a za zkoumanou populaci nám bude sloužit suma článků z politologických periodik.

Nyní již k samotnému výčtu jednotek, které byly analyzovány.

Tabulka č. 1 – Přehled zkoumaných jednotek

	Politologický časopis	Politologická revue	Politika v ČR	CEPS	Politics in Central Europe	Evropská volební studia	Rexter	celkem za rok
1994	22	0	0	0	0	0	0	22
1995	51	16	0	0	0	0	0	67
1996	48	17	0	0	0	0	0	65
1997	0	33	20	0	0	0	0	53
1998	48	32	24	0	0	0	0	104
1999	48	30	24	14	0	0	0	116
2000	45	30	24	35	0	0	0	134
2001	47	35	20	42	0	0	0	144
2002	45	34	0	43	0	0	6	128
2003	42	38	39	32	0	0	12	163
2004	45	32	0	32	0	0	12	121
2005	46	36	0	35	11	0	12	140
2006	36	25	0	32	17	15	12	137
2007	36	25	0	26	8	14	12	121
2008	6	0	0	6	0	0	0	12
celkem	565	383	151	297	36	29	66	1527

Celkem je v datovém souboru N=1527 jednotek. Můžeme nalézt výrazné rozdíly mezi jednotlivými periodiky v tom, jak se podílejí na celkovém N. Nejvýrazněji je zastoupen Politologický časopis, který tvoří více než jednu třetinu analyzovaných dat. Následuje Politologická revue, Středoevropská politická studia (CEPS) a Politika v ČR. Politika v ČR stojí mezi zde vyčtenými časopisy trochu na odlišné úrovni, neboť témata v ní pojednávaná byla předem určena strukturou časopisu, stejně tak i jejich počet. Poslední tři periodika patří mezi nově etablované plátky, proto se podílejí na celkovém N menším podílem.

Při pohledu na časovou osu můžeme vysledovat, že žádné z periodik není zastoupeno v každém roce svými jednotkami. Pouze v případě Politiky v ČR je výpadek dán absencí ročníku 2002, nula v letech 1997 u Politologického časopisu a 1994 u Politologické revue je dána nedostupností zdrojů. U ostatních časopisů jsou zastoupeny všechny

jednotky ze všech realizovaných ročníků. Povzbudivý je fakt, že od roku 1998 je každý rok dostupných více než 100 jednotek pro analýzu (vyjma roku 2008).

5.3 Kódování

Při provádění obsahové analýzy je nezbytné vytvořit systém kategorií, ve kterých potom budou proměnné kódovány. Co se týče proměnných jako název časopisu nebo ročník tak není problém je zcela jednoznačně kódovat. Obtíže mohou nastat při kódování tématických kategorií, kdy je nutno u každé jednotky určit jedno téma. V tomto bodě narážíme na největší obtíže, neboť většina článků inklinuje k dvěma nebo i více tematickým kategoriím a u některých je dokonce jen velmi obtížné usuzovat na nějakou zavedenou kategorii politologického zájmu. Jiným velkým kamenem úrazu je osoba výzkumníka, který kódování provádí. „Obsahová analýza je definována jako objektivní metoda analýzy sdělení. To znamená, že plán analýzy musí být takový, že budou-li dva nebo více výzkumníků nezávisle analyzovat stejný materiál, musí dojít k shodným výsledkům. Tedy operační definice musí být velice jasné, jednoznačné a někdy i dosti podrobné. Konstrukce dobrých kategorií, do kterých bude obsah sdělení kódován, je asi nejcitlivější operací v procesu obsahové analýzy"(Disman 1993: 169).

Proces kódování v tomto výzkumu může být relevantním zdrojem zkreslení získaných dat, neboť kódování bylo prováděno pouze osobou výzkumníka, tudíž nedocházelo k žádné kontrole či srovnávání, zda by dané jednotky nemohly být zařazeny do odlišné tématické kategorie. Nelze proto vyloučit tu možnost, že kdyby bylo prováděno kódování jiným člověkem či více lidmi, dostali bychom relativně odlišné výsledky. Na druhou stranu je pravděpodobné, že pokud by docházelo ke kódování ambivalentních jednotek, pak by byly zařazeny různými kodéry do vzájemně si blízkých kategorií.

Jako základ pro tématické kódování posloužila kategorizace z International Political Science Abstracts[8]. Kategorie byly přeskupeny, některé zúženy (popřípadě zrušeny) a jiné rozšířeny přesně podle potřeb tématické struktury českých politologických periodik. V příloze č. 1 se nachází k nahlédnutí seznam použitých tematických kategorií. Výsledný seznam se oproti původní kategorizaci IPSA liší v těchto místech: Kategorie *politická ekonomie* byl celá vypuštěna, neboť po dokončení analýzy zůstala až na jednu výjimku[9] prázdná. Mezi další výrazné změny patří rozšíření a upravení kategorie *politické instituce*, kam byly přidány *volby a volební systémy, stranické systémy, politické systémy, politické strany* a další. Dále byla vytvořena samostatná kategorie *extremismus*. Jako nejvíce vyhovující kategorie se ukázaly *mezinárodní vztahy*, které zůstaly téměř beze změn. Nakonec byla vytvořena kategorie *ostatní/různé*, která posloužila pro umístění specifických témat.

[8] http://iab.sagepub.com
[9] Jedná se o jeden příspěvek v kategorii *národní rozpočet*.

6. Výsledky

6.1 Témata a trendy

6.1.1 Obecné tématické kategorie

Analýzu dat začněme u ústřední kategorie témat politologického bádání.

Tabulka č. 2 – Celková četnost témat

	Četnost	%
Extremismus	86	5,6
Politická teorie	132	8,6
Politiky a jejich analýza	92	6,0
Metodologie politologie	56	3,7
Mezinárodní vztahy	167	10,9
Politické chování	121	7,9
Politické instituce	624	40,9
Ostatní / různé	249	16,3
Celkem	1527	100,0

Tabulka představuje četnosti a poměry nejobecnějších kategorií politologického zájmu. Samotné čísla této tabulky mají jen nízkou vypovídací hodnotu, neboť zatím není jasné, kterým konkrétním tématům se politologové věnovali. Pokud srovnáme četnosti v závislosti na časové linii, dostaneme následující graf.

Graf č.1 – Témata v čase

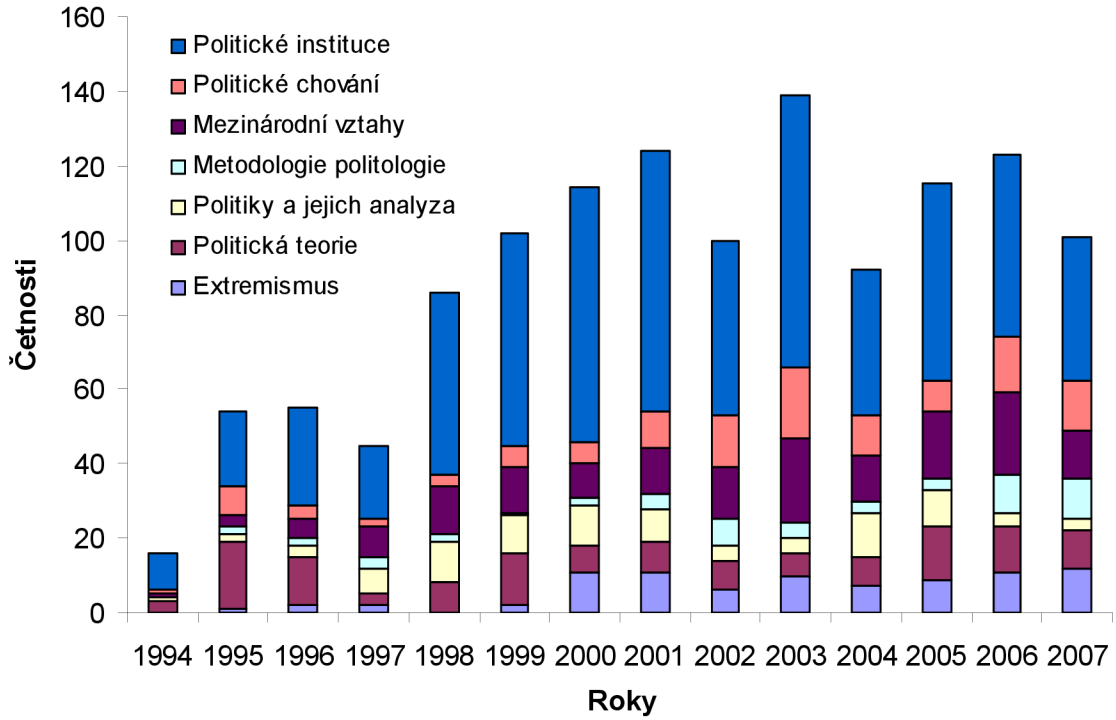

O čem graf vypovídá? Ideální by bylo, kdyby nás už nyní informoval o trendech, které chceme zkoumat. Naneštěstí nám mnoho o trendech neříká, spíše nám připomíná nedokonalost sebraných dat. Na úrovni roku 1997 je jasně zřetelný propad, způsobený nikoliv hromadným poklesem výkonu českých politologů, ale chybějícím ročníkem politologického časopisu. Stejně tak trojice propad-vzestup-propad mezi léty 2002-2004 je způsobena výpadkem Politiky v ČR roku 2002, jeho opětovným nástupem roku 2003 a opět jeho (již definitivním) zmizením k roku 2004. Na druhou stranu jsou přece jen z grafu patrné nějaké trendy. Zdá se, že zkoumání politických institucí již zažilo svůj vrchol a nyní je na sestupné dráze. Naopak, během posledních dvou let zaznamenal (po dlouhodobě nízké úrovni) vzestup zájem o metodologii politologie. Pro ostatní obecné kategorie si netroufám poukazovat na jakékoliv trendy.

Přejděme k podrobnější analýze jednotlivých oblastí. Jako první prozkoumáme oblast studia extremismu. Tato kategorie je tvořena součtem četností pravicového, levicového, etnického, náboženského, fotbalového a jiného blíže neurčeného extremismu.

Tabulka č. 3 - Extremismus

	Fotbalový	Pravicový	Levicový	Náboženský	Etnický	Nezařazený	Celkem
1995	0	0	0	0	1	0	1
1996	0	0	0	0	2	0	2
1997	0	1	0	0	1	0	2
1999	0	1	1	0	0	0	2
2000	0	7	3	0	0	1	11
2001	0	3	1	0	6	1	11
2002	0	2	2	0	2	0	6
2003	0	7	0	3	0	0	10
2004	2	4	1	0	0	0	7
2005	0	6	0	3	0	0	9
2006	0	8	2	0	0	1	11
2007	0	8	3	1	0	0	12
2008	0	0	2	0	0	0	2
Celkem	2	47	15	7	12	3	86

Extremismus představuje vedlejší oblast zájmu politologů, na druhou stranu je mu zjevně věnována dlouholetá pozornost již od roku 2000, kdy je mu každoročně věnováno kolem 10 příspěvků v politologických periodicích. Od roku 2002 navíc vychází on-line časopis Rexter, který je také zaměřen právě na extremismus. Nejčastěji je v českém prostředí pojednáván pravicový extremismus, ostatní druhy extremismů už velmi ztrácejí.

Na řadu přichází politická teorie.

Tabulka č. 4 – Politická teorie

	94	95	96	97	98	99	00	01	02	03	04	05	06	07	Celkem
Demokracie	1	7	4	1	0	6	1	2	1	3	3	2	5	0	36
Etika	1	0	3	0	2	0	0	0	1	0	1	1	0	0	9
Nacionalismus	0	1	0	0	0	1	3	0	1	0	0	2	1	1	10
Politický liberalismus	0	2	1	0	0	3	0	0	1	1	0	4	0	0	12
Sociální spravedlnost	0	2	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	2	0	6
Nezařazené	0	2	2	2	3	3	1	3	3	2	3	3	1	7	35
Marxismus	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1	2	2	6
Ostatní	1	4	2	0	2	1	2	2	1	0	1	1	1	0	18
Celkem	3	18	13	3	8	14	7	8	8	6	8	14	12	10	132

Z oblasti politické teorie je nejčastěji pozornost věnována teorii demokracie. Stabilně je toto téma pojednáváno již od devadesátých let. Téma sociální spravedlnosti bylo nejvíce aktuální v druhé polovině 90.let, kdy bylo pravděpodobně odrazem vystřízlivění z transformace české

ekonomiky. Odrazem budování politologické obce s odmítáním všeho spojeného s dřívější komunistickou érou je téma marxismu, které se dočkalo zpracování až v posledních letech. Předpokládám, že celá 90.léta byla ve znamení konjunktury zájmu o politické teorie, naneštěstí mi chybějící data z roku 1997 brání tuto hypotézu potvrdit.

Politiky a jejich analýza.

Tabulka č. 5 – Politiky a jejich analýza

	Analýza politik	Hospodářská politka	Enviromentální politika	Politka k menšinám	Náboženská politika	Formulace politik	Integrace imigrantů	Bezpečnostní politika	Celkem
1994	0	0	0	0	0	0	0	1	1
1995	1	0	0	0	1	0	0	0	2
1996	2	0	0	0	0	0	0	1	3
1997	1	5	1	0	0	0	0	0	7
1998	0	6	0	4	0	0	1	0	11
1999	1	6	0	3	0	0	0	0	10
2000	1	6	0	2	1	1	0	0	11
2001	1	6	0	0	0	0	0	2	9
2002	2	0	0	1	0	0	0	1	4
2003	2	0	0	1	0	0	0	1	4
2004	9	0	0	0	0	0	3	0	12
2005	2	0	1	3	0	0	0	4	10
2006	3	0	0	0	0	0	1	0	4
2007	2	0	0	0	1	0	0	0	3
2008	1	0	0	0	0	0	0	0	1
Celkem	28	29	2	14	3	1	5	10	92

Nízký, ale stabilní zájem vykazuje obecná analýza politik(dimenze policy), ať už se jedná o vládní politiky či konkrétní stranické. Vysoké skóre hospodářské politiky má zcela na svědomí Politika v ČR, kde byla hospodářská politika pravidelnou rubrikou. Politika k menšinám představuje především pojednání spojená s romským etnikem.
V posledních letech zájem politologů a politiky ochabl.

Metodologie politologie

Tabulka č.6 – Metodologie politologie

	Měřící a škálovací metody	Multivariační analýza	Koncepty	Metody	Celkem
1995	0	0	2	0	2
1996	0	0	2	0	2
1997	0	0	2	1	3
1998	0	0	2	0	2
1999	0	0	1	0	1
2000	0	0	2	0	2
2001	0	1	2	1	4
2002	0	0	6	1	7
2003	0	0	3	1	4
2004	0	0	3	0	3
2005	0	0	2	1	3
2006	2	0	7	1	10
2007	0	2	8	1	11
2008	0	0	2	0	2
Celkem	2	3	44	7	56

Metodologie jako obecná kategorie stojí na pokraji zájmu českých politologů, představuje pouze necelé 4% všech témat pojednávaných v politologických periodicích. Nejvíce se v této oblasti politologové věnují různým teoretickým konceptům. Poslední dva roky naznačují vzrůstající zájem o tuto oblast.

Mezinárodní vztahy

Tabulka č. 7 – Mezinárodní vztahy

	Zahraniční politika	Mezinárodní konflikty	Evropská integrace	Mezinárodní právo	Mezinárodní bezpečnost	Mír	Celkem
1994	0	0	1	0	0	0	1
1995	2	0	0	0	0	1	3
1996	4	0	0	0	0	1	5
1997	6	0	0	0	2	0	8
1998	10	0	2	0	1	0	13
1999	8	0	4	0	0	0	12
2000	6	1	1	0	0	1	9
2001	6	0	5	0	1	0	12
2002	3	2	7	0	2	0	14
2003	17	2	4	0	0	0	23
2004	4	3	2	0	3	0	12
2005	10	2	4	1	0	1	18
2006	5	5	4	1	6	1	22
2007	7	0	5	0	1	0	13
2008	0	0	2	0	0	0	2
Celkem	88	15	41	2	16	5	167

Tématu mezinárodních vztahů jasně dominuje zahraniční politika a evropská integrace. Trendy jednotlivých témat zobrazuje následující graf č. 2.

Graf č. 2 – Trendy témat mezinárodních vztahů

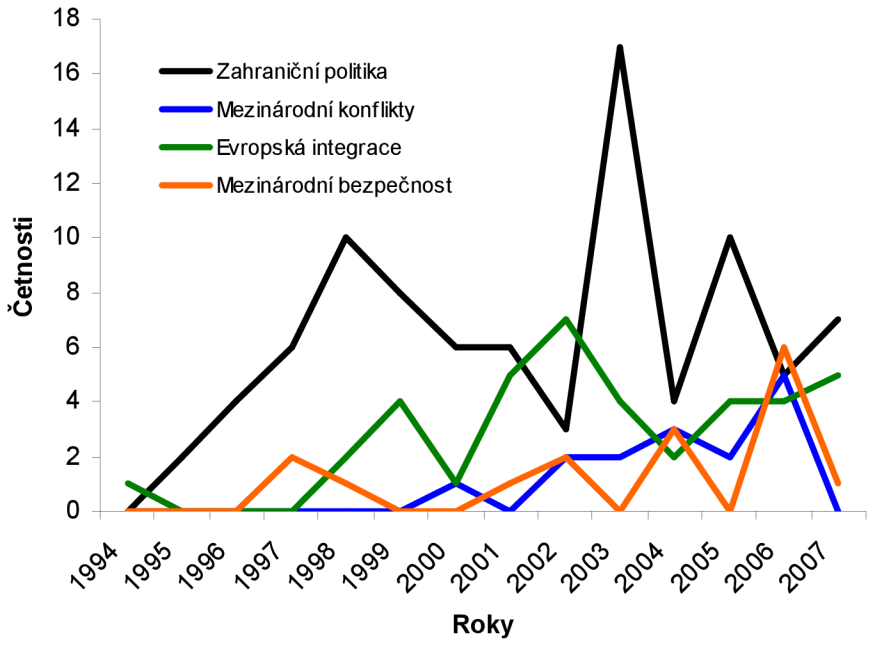

Znázornění četností v čase poukazuje na vzestupná zájem o zahraniční politiku s vrcholem v roce 1998, dále je již křivka interpretačně nečitelná. Na jistou zdánlivou podobnost lze narazit u křivek mezinárodní bezpečnosti a mezinárodních konfliktů, která může být způsobena způsobem kódování a blízkostí témat. Obecně nelze usuzovat na žádný zjevný trend v této tématické oblasti. Vysoký nárůst v četnosti zahraniční politiky roku 2003 je způsoben periodikem Politika v ČR.

Politické chování

Tabulka č. 8 – Politické chování

	94	95	96	97	98	99	00	01	02	03	04	05	06	07	Celkem
Průzkumy / Polling	0	0	0	0	0	2	1	1	2	1	1	1	1	1	11
Volební chování	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1	0	1	5	2	10
Terorismus	1	2	0	0	2	0	1	2	0	3	3	2	0	2	18
Pol. hnutí a organizace	0	0	0	0	0	2	0	1	6	6	1	0	1	3	20
Politický marketing	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3	3	6
Korupce	0	1	0	0	0	0	1	0	0	2	3	0	1	0	8
Zájmové skupiny / lobbing	0	2	2	0	0	0	0	1	1	1	0	1	1	0	9
Občanská společnost	0	3	1	1	1	0	3	3	2	4	2	0	1	2	23
Ostatní	0	0	1	1	0	1	0	2	3	1	1	3	2	0	15
Celkem	1	8	4	2	3	6	6	10	14	19	11	8	15	13	121

V této skupině témat je pozornost rovnoměrně rozptýlena mezi více položek, jmenujme občanskou společnost, politická hnutí a organizace, terorismus. Podle časové osy nám toto téma rozděluje přelom tisíciletí, s tím že v 90.letech byl zájem o politické chování nižší a naopak vyšší na počátku 21. století. Možný nástup tématu můžeme předvídat u politického marketingu, který zaznamenal své první příspěvky v posledních dvou letech.

Politické instituce představují nejvýživnější část obecných tématických kategorií, tvoří 40% všech příspěvků.

Tabulka č. 9 – Politické instituce

	94	95	96	97	98	99	00	01	02	03	04	05	06	07	Celkem
Demokratické vlády	1	1	2	0	5	3	3	4	3	2	1	3	3	2	33
Nedemokratické režimy	0	0	0	0	0	1	0	0	3	0	1	7	2	2	16
Politické systémy	1	1	2	6	8	7	8	7	6	18	7	4	9	4	89
Zákony a institut práva	0	2	2	0	1	3	4	1	1	0	0	1	2	1	18
Parlamenty	0	1	0	2	1	0	2	4	2	2	2	3	1	2	22
Politické strany	0	8	5	7	14	14	19	14	14	27	13	13	11	5	164
Volební systémy	1	1	1	0	1	3	8	8	2	1	1	6	5	5	44
Volby	4	3	1	0	2	8	6	11	4	12	9	8	8	14	92
Stranické systémy	0	1	5	2	9	12	15	18	6	6	3	2	6	0	85
Ústava a ústavní právo	3	2	8	1	5	1	0	1	0	3	1	0	0	2	27
Ostatní	0	0	0	2	3	5	3	2	6	2	1	6	2	2	34
Celkem	10	20	26	20	49	57	68	70	47	73	39	53	49	39	624

Naprosto dominující českému politologickému zájmu je téma politických stran, tvoří přes 10% celkového počtu příspěvků publikovaných v politologických periodicích, čímž i dvojnásobně překračuje podíl jiných obecných kategorií. Bohužel v tomto výzkumu nebyla metodika kódování natolik rozvinutá, aby bylo možné zjistit jaké konkrétní témata sytí kategorii politických stran. O druhé a třetí místo zájmu v této kategorii se děli politické systémy a volby.

Graf č. 3 – Politické instituce – trendy

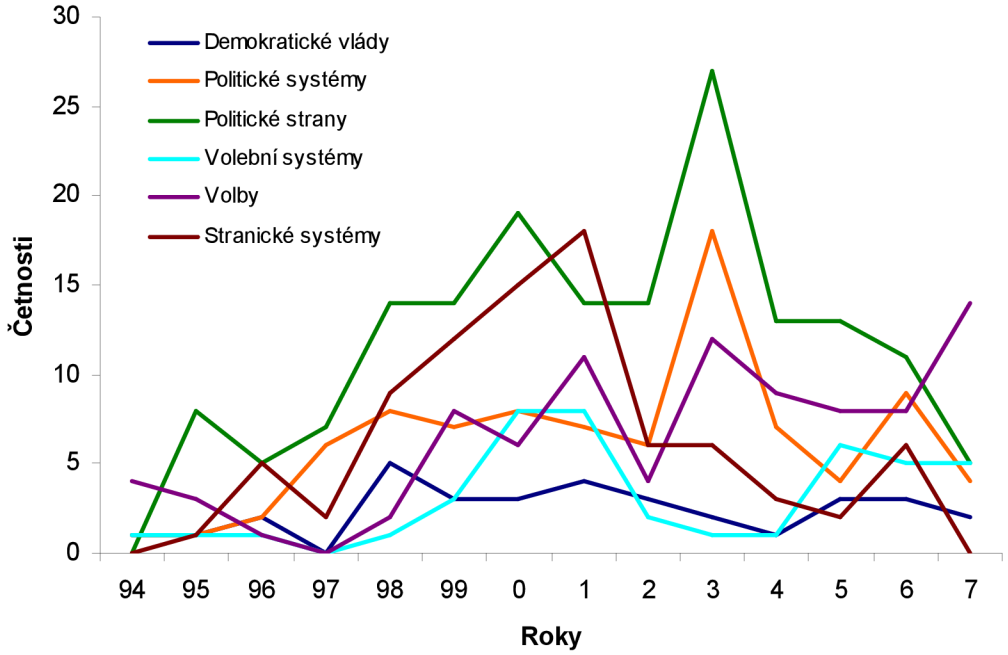

Zdá se, že zlaté doby zájmu o politické strany jsou na ústupu, v posledních letech zájem o toto téma zřetelně opadá. Stejný, ale ještě zřetelnější trend lze identifikovat u stranických systémů, kterým dokonce nebyl v roce 2007 věnován jediný příspěvek v politologických periodicích. Nejplodnější období pro stranické systémy bylo mezidobí 1999-2001, kdy bylo publikováno 45 (více než polovina z celkového počtu) příspěvků se zaměřením na stranické systémy. Naopak, dlouhodobě na vzestupu je politologický zájem o nejrůznější volby, který dosáhl mezi všemi tématy v roce 2007 dokonce nejvyššího počtu příspěvků v politologických periodicích. Relativně stabilní zájem vykazují témata politické systémy a demokratické vlády. Trend v zájmu o volební systémy je nejasný. Při interpretaci dat nesmíme zapomenout na zkreslující povahu časopisu Politika v ČR(viz výše), který způsobuje ony „zuby" na úrovni roku 2003.

Ostatní témata tvoří nesourodá směs témat, která zůstala stranou při konstruování obecných kategorií.

Tabulka č. 10 – Ostatní témata

	94	95	96	97	98	99	00	01	02	03	04	05	06	07	Celkem
Tranzitologie	2	2	2	5	4	4	9	5	6	4	4	4	2	2	55
Média	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1	1	0	0	0	3
Politologie	2	3	2	0	2	2	2	4	1	5	1	4	0	2	30
Národní rozpočet	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Europeanizace	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	4	5	3	10	23
Historie, biografie	2	7	5	3	11	4	4	8	8	9	7	8	5	2	83
Konfliktní linie	0	0	0	0	0	0	3	0	7	1	3	0	0	2	16
Globalizace a modernita	0	0	1	0	0	2	2	2	2	1	5	0	3	1	19
Závislá území, autonomie	0	0	0	0	1	0	0	1	2	2	2	2	1	0	11
Regionální spolupráce	0	1	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0	1	4
Sociologie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	2	0	0	4
Celkem	6	13	10	8	18	14	20	20	28	24	29	25	14	20	249

Za povšimnutí stojí početná kategorie historie, biografie, které je převážně sycena recenzemi knih s historickou a biografickou tématikou. Role tohoto tématu jako vypovídajícím o české politologii je potom sporná.

Graf č. 4 – Trendy ostatních témat

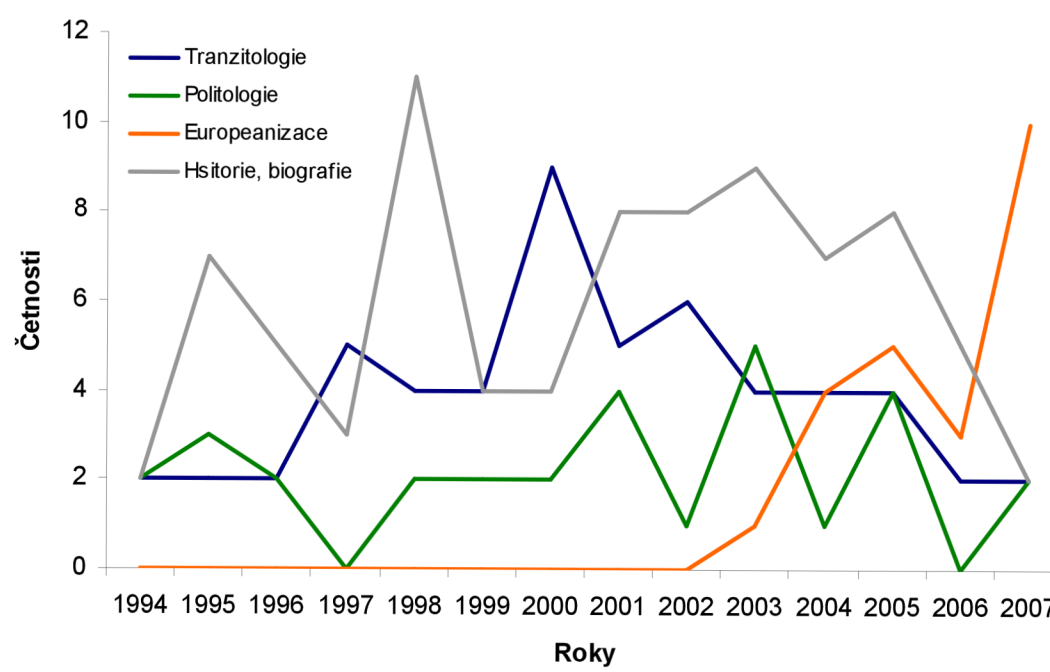

Za trend lze jednoznačně považovat nástup zájmu o koncept a efekty europeanizace, což můžeme směle přisoudit jako důsledek vstupu České republiky do Evropské unie. U tranzitologie můžeme pozorovat dosažení vrcholu roku 2000 a postupný pokles zájmu o problematiku. S jistými výkyvy, ale dlouhodobě relativně stabilní zájem vykazuje téma politologie, tedy příspěvky zabývající se samotnou disciplínou politické vědy.

6.1.2 Specifické tématické kategorie

Výše prezentované kategorie se vyznačují někdy větší a někdy menší homogenitou. Zařazení jednotlivých podtémat (viz příloha č. 2) do hlavních kategorií se může jevit různým pozorovatelům přinejmenším problematické. Takováto tvorba kategorií se může silně vyznačovat sociálním konstruktivismem, který nemusí příliš odrážet sociální realitu rozdělení politologického zájmu. Důsledkem takového nedokonalého kódování a kategorizace pak mohou dokonce i zmizet celé specifické a hojné oblasti zájmu, které jsou vcelku zřetelně rozlišitelné v politologické komunitě.

Jako recept na tuto obtíž je vhodné použít velice jemné kódování nejrůznějších kategorií a jejich následné slučování podle potřeb výzkumníka. Příkladem tohoto postupu může být kategorie politická sociologie, která dosud v tomto materiálu nebyla zmíněna, přitom jí však je bezpochyby věnována pozornost ze strany českých politologů. Abychom nepřišli o tuto tématickou oblast, tak ji vytvoříme na základě sloučení různých podtémat z různých kategorií. Ztratíme tím sice možnost srovnání mezi obecnými kategoriemi, ale na druhou stranu získáme relevantní téma, kterému je prokazatelně věnován zájem politologů. K vytvoření proměnné politická sociologie sloučíme tyto témata: průzkumy/polling, campaign behavior, volební chování, globalizace a modernita, sociologie, konfliktní linie.

Tímto získáme soubor příspěvků, který dosahuje poměrně vysoké hodnoty N=88.

Graf č. 5 – Politická sociologie

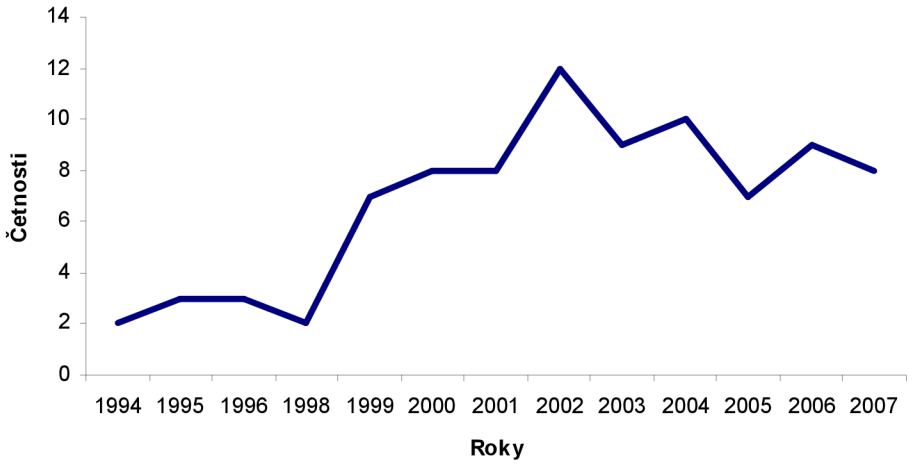

Prvopočáteční nízký zájem v 90.letech byl překonán a od roku 1999 je věnováno politické sociologii kolem 10 příspěvků v politologických periodicích každý rok.

Stejným způsobem se pokusím zachytit efekty tranzice v širším slova smyslu. Sice existuje kategorie tranzitologie, avšak domnívám se, že důsledky transformace lze stopovat v širším výčtu témat. Mám na mysli především témata teorie demokracie, sociální spravedlnosti, občanské společnosti. K těmto třem bude přidána samotná tranzitologie a bude vytvořena proměnná Transformace a konsolidace.

Graf č. 6 – Transformace a konsolidace

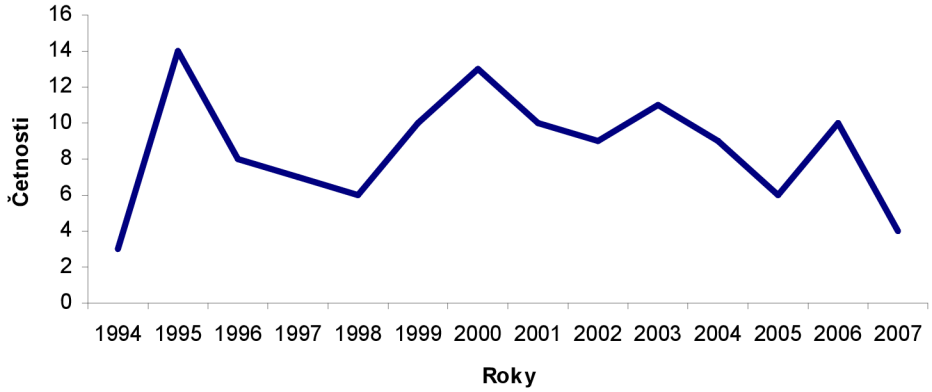

Na základě jednoduchého úsudku by se dalo očekávat, že téma transformace a konsolidace bude vykazovat vysoké četnosti v 90.letech v právě probíhající konsolidaci demokratického systému, a dále že bude už jen klesat. Křivka grafu však tuto domněnku nepotvrzuje, tato proměnná se zdá být přinejmenším spornou a nevypovídající o české politologii.

Pokud srovnáme četnosti nejjemnějších kódovaných kategorií dostaneme následující přehled.

Tabulka č. 11 – Četnost kódovaných kategorií

	Četnost	%
Politické strany	164	10,7
Volby	92	6,0
Politické systémy	89	5,8
Zahraniční politika	88	5,8
Stranické systémy	85	5,6
Historie, biografie	83	5,4
Tranzitologie	55	3,6
Pravicový extremismus	47	3,1
Koncepty	44	2,9
Volební systémy	44	2,9

Tabulka v podstatě již jen rekapituluje uvedená data, prezentuje je však v ucelené podobě. Sloupec s procenty vypovídá, jakým dílem se daná kategorie podílela na celkové sumě publikovaných příspěvků. Je zahrnuto 10 nejčastějších kategorií.

Nejzřetelnějšími trendy v tématech zájmu české politologie je ústup klasických témat. Stranické a politické systémy, dříve dominující českým politologickým periodikům, se v posledních letech začaly vytrácet z výsluní, s tím že k tématu stranických systému v roce 2007 nebyl dokonce publikován žádný příspěvek ve zkoumané populaci. Tématy, mezi kterými můžeme naopak zaznamenat zvyšování četnosti jsou v posledních letech metodologie politologie, europeanizace, politický marketing a volby.

6.2 Autoři

Cílem této kapitoly je analyzovat postavení autorů příspěvků v politologických periodicích.

Autoři příspěvků byli zaznamenáváni až na sedmou pozici (pokud měl příspěvek tolik autorů), avšak kvůli statistickému zpracování jsou do analýzy shrnuti pouze dva první autoři. Nemělo by dojít ke zkreslení, neboť počet 3. a dalších autorů byl zlomkem počtu 1. a 2[10].

Tabulka č. 12 – Top10 autoři

	jméno	četnost
1	Maxmilián Strmiska	85
2	Lubomír Kopeček	60
3	Vít Hloušek	51
4	Stanislav Balík	47
5	Miroslav Mareš	41
6	Vladimíra Dvořáková	39
7	Michal Kubát	33
8	Jan Holzer	28
9	Vojtěch Šimíček	22
10	Lukáš Benda	20

Celkem těchto 10 autorů přispělo 427 články, čímž tvoří více než čtvrtinu celé produkce politologických periodik.

[10] Ale abych byl upřímný, musím zmínit jméno Lubomíra Kopečka, který se velmi aktivně angažoval i jako 3.,4.,5.,6. i 7. autor. Započítání dalších četností by mu ale i tak v Top10 nepomohlo, neboť by se dostal „pouze" na číslo 75.

Jak přispívalo Top10 autorů v průběhu času?

Graf č. 7 – Top10 v čase 1

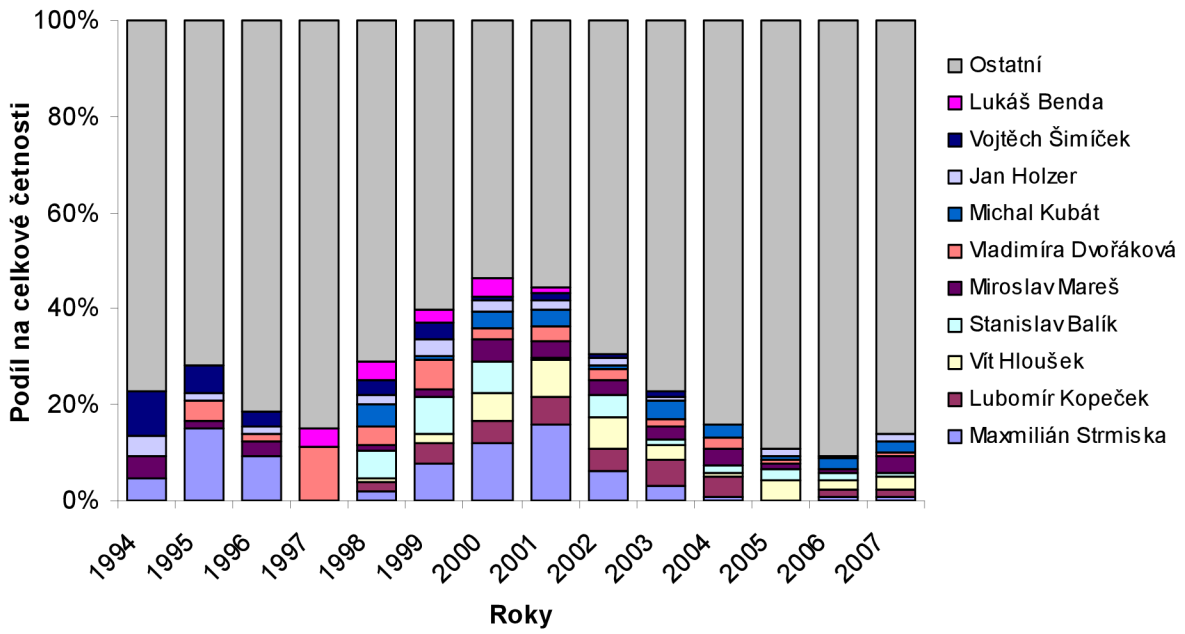

Zdá se, jako kdyby měly osobnosti top10 nejlepší léta již za sebou. Toto však vypovídá pouze o činnostech spojených s publikováním v politologických periodicích.

Z prvního grafu však lze narazit na vodítko k vysvětlení, proč téma stranických systémů ustoupilo poslední dobou do pozadí. Publikační činnost na toto téma v politologických periodicích byla sycena především osobou Maxmiliána Strmisky (38 příspěvků), a když se všimneme poklesu četností jeho příspěvků po přelomu 2001/2002 není se čemu divit, že téma stranických systémů šlo dolů.

Stejnou logikou lze vysvětlil i pokles zájmu o téma politických stran. Trojice Strmiska-Kopeček-Balík má na svědomí dohromady 46 příspěvků do kategorie politické strany (což tvoří jednu čtvrtinu všech příspěvků do této kategorie), takže jejich nižší publikační činnost v politologických periodicích za poslední dobu se projevuje i poklesem četností v tématu.

Graf č. 9 – Témata v top10

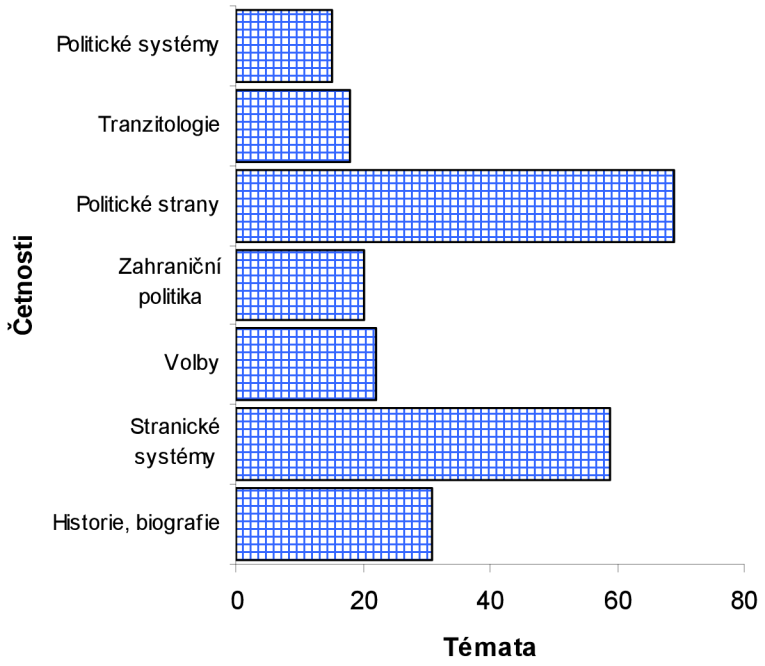

Tato tabulka ukazuje již jen pro zajímavost, která témata dominovaly zájmu deseti nejčastěji publikujících politologů v politologických periodicích.

Jak ukázala tato kapitola a předpokládá schéma sociálního prostoru politické vědy, témata a trendy jsou ovlivněny jednotlivými autory i skupinami autorů. Lze rozeznat ústup určité skupiny autorů a jeho následný odraz na posunutí struktury témat a trendů. Otázkou zůstává, kteří autoři se posunuli do uvolněného prostoru a stanou se dominantními v nastávajícím období.

6.3 Místa

Místa označují působiště či pracoviště autora příspěvku. Celkový seznam zaznamenaných míst je k nalezení v příloze č. 2, pro analytické účely bude použit transformovaný seznam. Všechna periodika naneštěstí neuvádí u autorů příspěvků i pracoviště, budeme tedy pracovat s počtem N=1076.

Základní přehled nám podává tabulka č. 13.

Tabulka č. 13 – Přehled míst

	Četnost	%
Masarykova univerzita	549	51
Karlova univerzita	159	15
Slovensko	48	4
Ostatní	83	8
Akademie věd ČR	33	3
Vysoká škola ekonomická	118	11
Univerzita Palackého	44	4
Západočeská univerzita	42	4
Celkem	1076	100

Pod Masarykovou univerzitou je zahrnuta Fakulta sociálních studií (458), Filozofická fakulta (43) a Právnická fakulta (48). Karlovu univerzitu tvoří Fakulta sociálních věd (80), Filozofická fakulta (45), Právnická fakulta (30) a Fakulta humanitních studií (4). Jak je vidno, naprosto dominujícím subjektem je Fakulta sociálních studií a město Brno. Druhým pólem je Praha s Karlovou univerzitou, VŠE a akademií věd. Ostatní místa potom tvoří pouze doplňky.

Nyní srovnáme jednotlivá místa v čase.

Graf č. 10 – Místa v čase

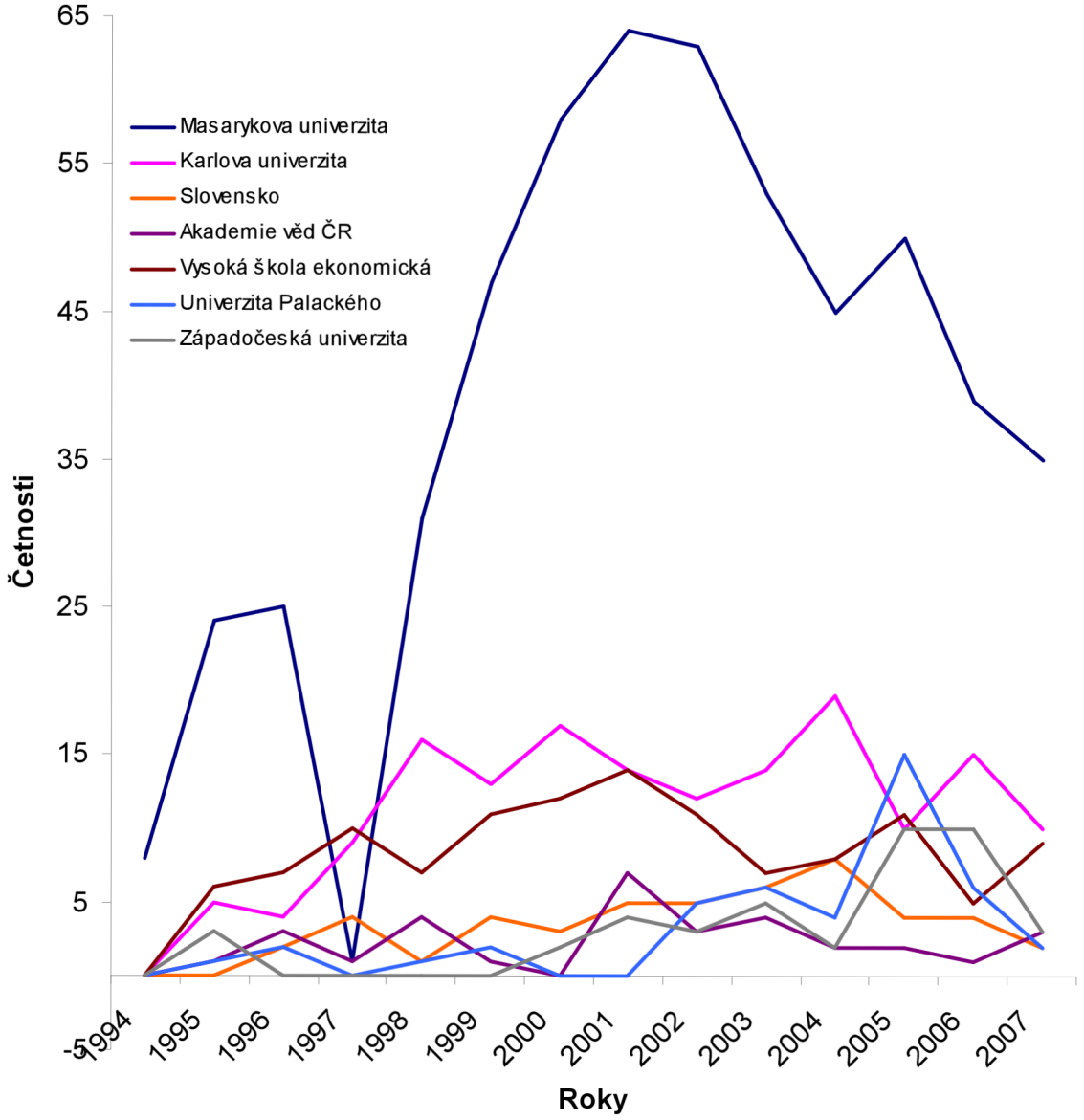

Graf č. 11 dokumentuje nástup politologů z Plzně a Olomouce k roku 2000/2001 a jejich následnou stabilní participaci na obsahu politologických periodik. Všechny místa vykazují pravidelné přispívání bez zjevných trendů.

Tabulka č. 14 – Místa a témata

	Extremismus	Politická teorie	Politiky a jejich analýza	Metodologie politologie	Mezinárodní vztahy	Politické chování	Politické instituce	Ostatní / různé
Masarykova univerzita	38	39	23	20	31	44	261	93
Karlova univerzita	1	22	7	4	10	13	69	33
Slovensko	1	4	6	2	5	7	12	11
Ostatní	3	10	9	3	13	4	20	21
Akademie věd ČR	1	3	1	1	2	11	10	4
Vysoká škola ekonomická	5	11	6	3	9	6	37	41
Univerzita Palackého	1	9	1	1	3	1	19	9
Západočeská univerzita	1	5	2	4	6	1	20	3

Masarykovu univerzitu, konkrétně FSS, lze považovat za centrum politologického bádání nejen z kvantitativního hlediska, ale i z pohledu tématického, neboť není téma, kterému by nedominovala. Tabulka č. 14 nám však nepodává ideální podobu informací. Seznamuje nás jen s absolutními četnostmi, aniž by nám podávala informaci o tom, zda je daná hodnota nadprůměrná či podprůměrná oproti rozložení v celém souboru na jednotku místa.

Tento nedostatek řeší tabulka č. 15, kde jsou jednotlivé hodnoty porovnány s celkovým počtem příspěvků u každého pracoviště a následně porovnány s průměrným rozložením. Označení +++ potom signalizuje nadprůměrné zastoupení tématu, a naopak symbol --- značí podprůměrné zastoupení.

Tabulka č. 15 – Místa a témata 2

	Extremismus	Politická teorie	Politiky a jejich analýza	Metodologie politologie	Mezinárodní vztahy	Politické chování	Politické instituce	Ostatní / různé
Masarykova univerzita	+++	--	o	o	-	o	+++	-
Karlova univerzita	--	+	o	o	o	o	o	o
Slovensko	o	o	+	o	o	o	-	o
Ostatní	o	o	+	o	++	o	---	o
Akademie věd ČR	o	o	o	o	o	+++	o	o
Vysoká škola ekonomická	o	o	o	o	o	o	-	+++
Univerzita Palackého	o	+	o	o	o	o	o	o
Západočeská univerzita	o	o	o	+	o	o	o	-

Tato tabulka již nevyžaduje interpretační úsilí autora a vypovídá sama za sebe.

Jak je vidno, místa v politologii se různí. Masarykova univerzita se může pyšnit bezkonkurenčně největším objemem příspěvků do politologických periodik, stejně tak nadprůměrným úsilím v zájmu o extremismus a politické instituce. U každého dalšího místa pak můžeme identifikovat podobné vlastnosti. Rovněž je důležité poznamenat Olomouc a Plzeň od přelomu století jako nově etablované místa s politologickou relevancí.

7. Závěr

Ambicí tohoto textu je předložit tématickou reflexi české politologie. Jednou z výchozích myšlenek této práce, je, že politologie je jako věda v interakci se společností, která ji neustále modeluje. Změny ve společnosti se projevují v politologickém bádání. Mou snahou bylo tuto vztahovost zachytit a popsat. K realizaci tohoto cíle jsem použil konceptu sociálního prostoru, který mi byl analytickým nástrojem a modelem pro popsání konkrétních proměnných, které modelují politickou vědu. V duchu sociálněvědního výzkumu došlo k významné redukci původního tématu tak, aby se stal reálně empiricky uchopitelným. Vztah společnost-

politologie byl finálně redukován na několik proměnných, na základě jejichž analýzy byly potom formulovány závěry. Ústřední proměnné tvořila dvojice témata a trendy, do kterých byla zredukována celá česká politologie. Jako intervenující proměnné potom byli zkoumáni vybraní politologové a politologická působiště.

Analýzou empirického materiálu se mi potom podařilo potvrdit hypotézy o vztazích mezi proměnnými. Osobnosti jednotlivých autorů ovlivňují relevantní témata politologického zájmu, stejně tak zle vysledovat vztah mezi politologickými působišti (místy) a tématy, na které jsou zaměřena. Za úspěch potom považuji odhalení trendů v politologickém zájmu, jmenujme ty nejvýraznější: ochabování zájmu o stranické systémy a politické strany, dříve nejčastější témata zájmu českých politologů. Na druhou stranu lze opatrně a zlehka naznačovat nastupující trendy, které odrážejí právě stav společnosti. První články v posledních dvou letech o politickém marketingu odrážejí profesionální volební kampaně českých politických stran, a zřetelný nástup zájmu o europeanizaci dokládá pozici České republiky jako členského státu Evropské unie.

8. Seznam zdrojů

1. Berg-Schlosser, D., Stammen, T. (2000): *Úvod do studia politické vědy*, Praha, Institut pro středoevropskou kulturu a politiku.

2. Bourdieu, P. (1998): *Teorie jednání*, Praha, Karolinum.

3. Cabada, L., Kubát, M. a kol. (2004): *Úvod do studia politické vědy*, Praha, Eurolex Bohemia.

4. Disman, M. (1993): *Jak se vyrábí sociologická znalost,* Praha, Karolinum.

5. Holzer, J., Pšeja, P. (2002): „Political Science – Czech Republic". In: *Three Social Science Disciplines in Central and Eastern Europe. Handbook on Economics, Political Science and Sociology (1989-2001).* Eds. Max Kaase a Vera Sparschuch, Bonn/Berlin – Budapest: Social Science Information Centre – Collegium Budapest, s. 226-245.

6. Holzer, J., Pšeja, P. (2007): *Na cestě k světlým zítřkům aneb česká politologie patnáct let po,* Politologický časopis, 1/2007, s. 61-70.

7. Keller, J. (2005): *Dějiny klasické sociologie*, Praha, SLON.

9. Seznam tabulek, schémat a grafů

Schéma č. 1 – Sociální prostor české politické vědy

Tabulka č. 1 – Přehled zkoumaných jednotek
Tabulka č. 2 – Celková četnost témat
Tabulka č. 3 – Extremismus
Tabulka č. 4 – Politická teorie
Tabulka č. 5 – Politiky a jejich analýza
Tabulka č. 6 – Metodologie politologie
Tabulka č. 7 – Mezinárodní vztahy
Tabulka č. 8 – Politické chování
Tabulka č. 9 – Politické instituce
Tabulka č. 10 – Ostatní témata
Tabulka č. 11 – Četnost kódovaných kategorií
Tabulka č. 12 – Top10 autoři
Tabulka č. 13 – Přehled míst
Tabulka č. 14 – Místa a témata
Tabulka č. 15 – Místa a témata 2

Graf č.1 – Témata v čase
Graf č. 2 – Trendy témat mezinárodních vztahů
Graf č. 3 – Politické instituce – trendy
Graf č. 4 – Trendy ostatních témat
Graf č. 5 – Politická sociologie
Graf č. 6 – Transformace a konsolidace
Graf č. 7 – Top10 v čase 1
Graf č. 9 – Témata v top10
Graf č. 10 – MU v čase
Graf č. 11 – Ostatní místa v čase

10. Přílohy

Příloha č.1– Tématické kategorie kódování

1	extremismus	85	pravicovy
		87	levicovy
		88	nabozensky
		94	etnicky
		15	fotbalový
		114	nezařazený
2	politická teorie	33	konzervatismus
		39	Analytic Philosophy
		40	Communitarianism
		42	Democracy
		43	Discourse Ethics
		45	Nationalism
		109	fasismus
		47	Pluralism
		48	Political Liberalism
		51	Social Justice
		89	radikalni demokracie
		95	enviro
		105	libertarianismus
		108	teorie elit
		110	anticka filosofie
		111	nezarazene
		113	feminismus
		115	marxismus
3	politiky a jejich analýza	52	Policy Analysis
		53	hospodarska politika
		54	Environmental Policies
		55	politika k mensinam
		56	Religious Issues
		102	bezpečnostní politika
		61	Policy Formulation
		71	integrace imigrantu
4	metodologie politologie	81	Measurement and Scaling Methods in Political Science
		82	Multivariate Analysis in Political Science
		86	Koncepty
		112	metody
5	mezinárodní vztahy	30	Foreign Policy
		31	International Conflicts
		32	evropska integrace
		36	International Law
		37	International Security
		38	Peace
6	politické chování	19	Administrative Behavior
		20	Community Behavior
		21	Campaign Behavior
		22	Polling
		23	Voting Behavior
		24	politicka kultura

		29	Political Competition
		73	politicky marketing
		106	občanská společnost
		75	korupce
		101	protestni hnuti
		103	natlakove a zajmove skupiny, lobbing
		68	Politická hnutí a organizace
		57	terorismus
7	politické instituce	2	Komunistické vlády
		3	Demokratické vlády
		4	Monarchie
		5	Revoluční vlády
		7	Nedemokratické režimy
		10	Byrokracie
		11	politické systémy
		107	Ústava a ústavní právo
		12	Zákony a institut práva
		13	Zpravodajské služby
		14	Soudní tělesa (legal bodies)
		17	Parlamenty
		18	Politické strany
		90	volební systémy
		91	volby
		93	stranické systémy
		97	samospráva
		64	kontrola vlády
		65	vládní reformy
		69	státní úředníci
8	ostatní / různé	96	historie, biografie, minulost
		76	National Budget
		116	sociologie
		34	politologie
		92	europeanizace
		99	globalizace a modernita
		100	kolonialismus a závislá území, autonomie
		104	regionální spolupráce
		98	cleavages
		8	Tranzitologie
		25	media

Příloha č. 2– úplný seznam míst

	Četnost	%
FSS MU	458	29,993
FF MU	43	2,816
PrF MU	48	3,1434
UO Brno	4	0,262
VA Brno	9	0,5894
VVS ve Vyskove	5	0,3274
AV ČR	33	2,1611
FSV UK	80	5
FF UK	45	3
PrF UK	30	1,9646
FHS UK	4	0,262
ÚMV Praha	7	0,4584
VŠE	118	7,7276
U. Ostrava	3	0,1965
U. H. Králové	6	0,3929
U. JEP v Ú.n.Labem	10	0,6549
UP v Olomouci	44	2,8815
ZCU v Plzni	42	2,7505
EU Bratislava	2	0,131
IPO Bratislava	2	0,131
Prešovská u.	2	0,131
Slovenská AV	6	0,3929
U. C.a M. Trnava	16	1
U. MB B. Bystrica	3	0
UK Bratislava	11	0,7204
U. Košice	6	0,3929
Ostatní	39	2,554
Celkem	1076	70,465
Chybejici	451	29,535
Celkem	1527	100

11. Anotace a klíčová slova

Předmětem práce je česká politologie a její reflexe. Autor konstruuje obraz české politologie na základě obsahové analýzy vybraných českých politologických periodik. Na základě této analýzy vedené upraveným konceptem sociálního prostoru Pierre Bourdieua potom charakterizuje českou politologii od roku 1994 na základě vztahu klíčových proměnných této práce, a to vztahu témat a trendů.

Práce je složena z teoretického a empirického oddílu. V teoretickém oddílu autor vymezuje pojmy, se kterými pracuje. Empirický oddíl je založen na prezentaci analyzovaných dat.

klíčová slova: sociální prostor, česká politologie, reflexe, obsahová analýza, pierre bourdieu

Annotation and keywords:

The subject of this paper is czech political science and its relfection. Image of czech political science is constructed on the basis of content analysis of selected czech political science journals. Two main variables are explored, themes and trends are observed since 1994. These variables were abstracted from modified social space concept of Pierre Bourdieu.

Paper consists of two parts. First theoretical part pays attention to define concepts, and second empiric part presents overview of analysed data.

keywords: social space, czech political science, reflection, content analysis, pierre bourdieu